

**KAREL
PACNER**

in memoriam

<https://youtu.be/froLqNMwcPw>

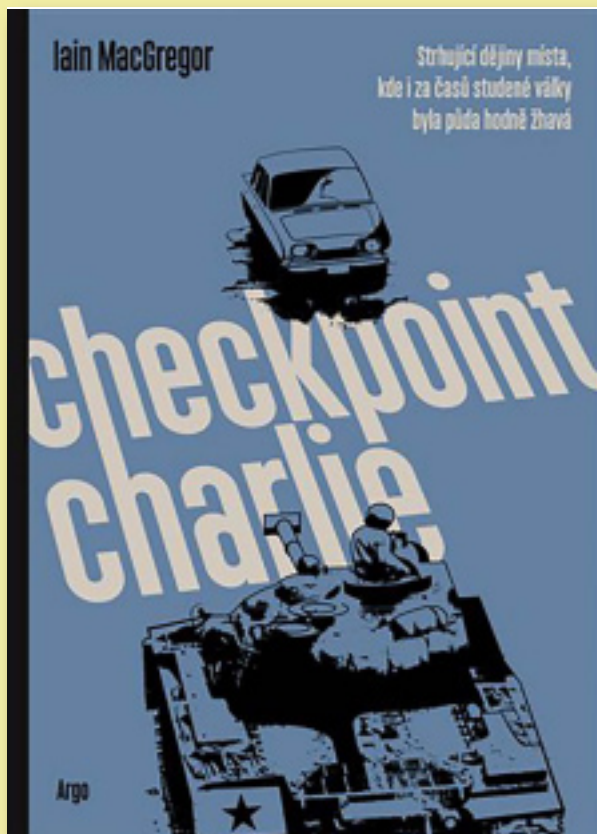
KN/HY
28. 4. 2021

Číslo

3

Ročník 32

**Nakladatelství
ARGO vydává**

448 Kč

Více uvnitř

internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

Více uvnitř

497 Kč

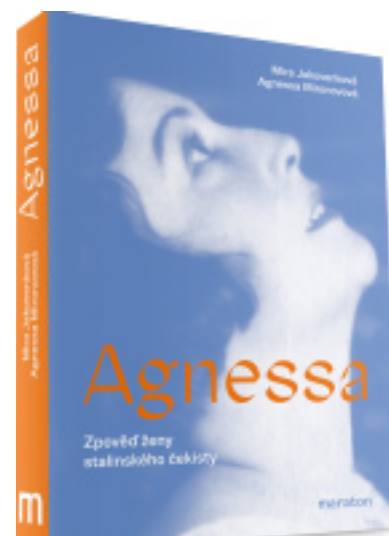
www.eprstor.com

Více uvnitř

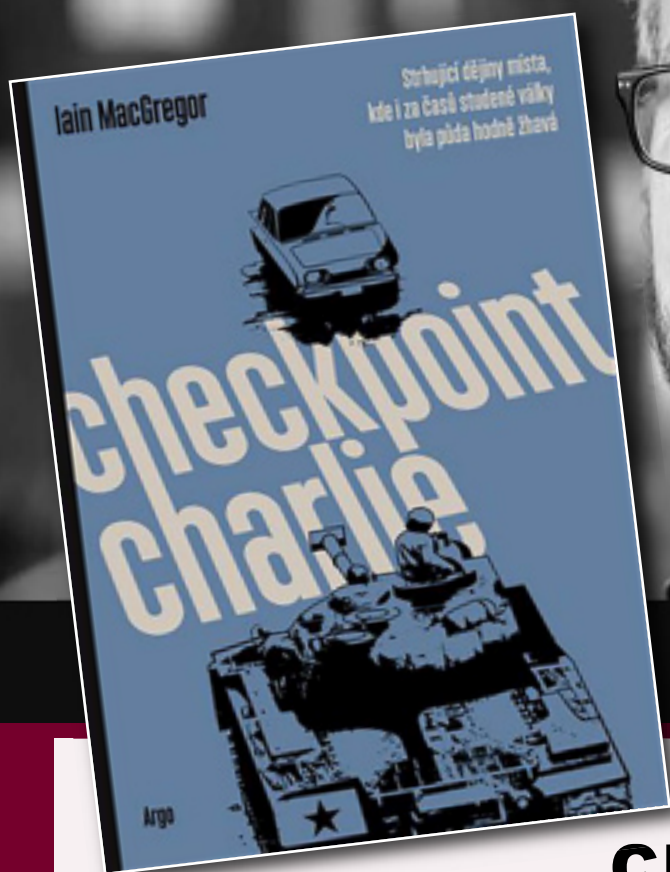
www.emaraton.cz

328 Kč

UVNITŘ: Iain MacGregor CHECKPOINT CHARLIE, rozhovor; Kimberly McCreight V DOBRÉM I ZLÉM, rozhovor; Philippe Sands KRYŠÍ STEZKA, rozhovor; Mira Jakovenková, Agnessa Mironovová AGNESSA; Elijah Wald DYLAN SE DAL NA ELEKTRIKU, rozhovor

Další novinky, videa, rozhovory, recenze, aktuality na: <https://www.denik-knihy.cz>

Iain MacGregor

CHECKPOINT CHARLIE

Nový strhující pohled na dějiny berlínské zdi, především slavného hraničního přechodu Charlie, jenž se stal symbolem studené války, střetu o moc mezi Západem a Východem. V důkladně zdokumentovaném a přitom čtivém příběhu tohoto místa vystupují významné postavy světové politiky jako D. Eisenhower, J. V. Stalin, J. F. Kennedy, N. S. Chruščov, Mao Ce-tung, a další. Na přesvědčivosti mu dodává řada působivých svědectví získaných z rozhovorů s lidmi, kteří zeď stavěli a bourali, s dětmi, které ji překonaly, s příbuznými a přáteli, jejichž blízcí zahynuli při pokusu o průnik do západní zóny, s příslušníky vojenské policie a vojáky strážícími kontrolní stanoviště, s agenty CIA, MI6 a Stasi, kteří dohlíželi na přeshraniční akce. Tři desetiletí po pádu berlínské zdi nám tato kniha připomíná, kolik lidských osudů zasáhla a jaké to bylo žít v rozděleném světě.

Přeložila Daniela Orlando

Vázaná, 408 stran, 448 Kč, ISBN 978-80-257-3462-9, EAN 9788025734629

„Povinná četba pro každého, kdo chce porozumět Evropě, jakou jsme zdědili.“ – Jon Snow, moderátor britského televizního kanálu Channel 4 New

„MacGregor vdechuje berlínské zdi nový život díky rozhovorům s lidmi, kteří ji stavěli, bránili či žili v jejím stínu.“ – Whashington Post

Zakoupit můžete zde

<https://www.kosmas.cz/knihy/275303/checkpoint-charlie/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na následujících stranách

Distribuuje: Kosmas, Za Halami 877, 252 62 Horoměřice, tel.: 226 519 383,
e-mail: odbyt@kosmas.cz, internet. knihkupectví: www.kosmas.cz

Iain MacGregor

Strhující dějiny místa,
kde i za časů studené války
byla půda hodně žhavá

checkpoint charlie

„Pokud opravdu máme v úmyslu bránit Evropu před komunismem, nesmíme ustoupit [z Berlína]. Jsem přesvědčen, že pro budoucnost demokracie je nutné zde zůstat, dokud nás odsud nevyženou.“

***Lucius D. Clay,
generál Armády Spojených států
amerických, duben 1948***

Kapitola 1

Ostrov uprostřed komunistického proudu

Po skončení druhé světové války v Evropě oficiální kapitulací Německa 7. května 1945 zůstaly z města velebeného Hitlerem jako tlukoucí srdce jeho „tisícileté říše“ jen trosky. Bombardéry britského Královského letectva i letectva Spojených států amerických zlikvidovaly víc než sedmdesát procent bytové kapacity v okruhu osmi kilometrů od centra. Invaze Rudé armády v podstatě zničila zbytek při pouličních bojích o Říšský sněm, srdce nacistického režimu. Z někdejší hrdé ukázky vrcholného pruského umění a architektury záhy zůstalo jen provizorní útočiště pro dva miliony zbídačelých, otrávených obyvatel. Město bylo nyní v souladu s dohodou uzavřenou na postupimské konferenci rozděleno do čtyř okupačních sektorů, jeden pro každou ze čtyř vítězných spojeneckých zemí. Berlín jednoduše zrcadlil okupační zóny, do nichž si Francie, Británie, USA a Sovětský svaz Německo rozdělily.

Radost z vítězství v průběhu následujících pěti let vystřídaly podezřívavost, třenice a nevraživost mezi západními mocnostmi a Josifem Stalinem, snažícím se svými intrikami udržet Německo rozdělené jako součást východoevropského nárazníkového pásma chránícího Sovětský svaz před dalšími útoky.

Komunistické puče postupně svrhly demokratické vlády Maďarska, Československa, Polska, Rumunska i Bulharska a rozkol mezi Východem a Západem se vystupňoval do takzvané studené války. Spojené státy se pod vedením ministra zahraničí George C. Marshalla ujaly role ochránce a patrona svobodného světa, dál aktivně působily v Evropě i Tichomoří a položily základy Severoatlantické aliance (NATO) i Organizace spojených národů (OSN). Německo tvořilo jádro onoho rozkolu a Berlín se měl stát středem budoucího nového globálního konfliktu. Zóny západních spojenců i Sovětů přetrvávaly, jelikož obě strany zjevně hodlaly

úmyslně znehodnocovali říšskou marku tím, že uváděli do oběhu nadměrné množství nově vytištěných bankovek a schválně ožebračovali německé obyvatelstvo, až se nakonec základem německé ekonomiky stal výměnný obchod na bázi cigaret a černý trh. Nevraživost u jednacího stolu se pak naplno projevila v červnu, kdy Západ zavedl novou německou marku. Zástupce velitele sovětského sektoru plukovník Alexej Jelizarov odstoupil 16. června ze spojeneckého velitelství neboli komandatury (řídícího orgánu Berlína). Americký prezident Harry Truman k tomu poznamenal: „Tento krok jen formálně stvrdil to, co už bylo nějaký čas očividné, a sice neúnosnost vládnoucí mašinerie řízené čtyřmi mocnostmi. Pro Berlín to však byla známka zásadní krize.“

Západní Berlín, ležící 177 kilometrů za hranicemi sovětské okupační zóny, byl odříznutý a zranitelný. Obklopovalo ho nejméně tři sta tisíc sovětských vojáků a tři tisíce tanků. Stalin sice v roce 1946 formálně zaručil západním spojencům zásobovací přístup na sovětské území, ale podepsanou dohodu mohl v případě potřeby snadno zrušit. Sověti proto 24. června 1948 uvalili na město blokádu a v podstatě je tím odřízli od přísunu zásob po západní pozemní, železniční i plavební trase.

Počítal s tím, že Západní Berlín buď vyhladoví, nebo spojenci kapitulují a z města se stáhnou

prosadit své vize toho, jak by střední Evropa měla vypadat. Nová měna, navržená západními spojenci jako náhrada za bezcennou říšskou marku v únoru 1948, způsobila měsíc nato dramatický protestní odchod sovětské delegace ze zasedání Spojenecké kontrolní rady, která řídila Německo od konce války. Sověti

Nejdůležitější aspekt historie jsou lidé

Vaše kniha vznikla z rozhovorů s obyvateli západního a východního Berlína – vojáky, úředníky a dalšími... Opakovala se v jejich vzpomínkách na období rozdělující město neproniknutelnou zdí nějaká témata?

Přirozeně tu byla velká dávka nostalgie. Od těch, kteří sloužili nebo žili v západním Berlíně v letech studené války, kteří město milovali pro jeho jedinečnou atmosféru. Předpokládám, že skutečnost bezprostřední hrozby invaze vojsk Varšavské smlouvy měla pro mnohé také prvek vzrušení. Každý vojenský činitel z Británie, Francie a USA, s nimiž jsem mluvil, mi řekl, že to byla nejlepší mise, na jakou kdy byli vysláni. Podobně i sovětský personál si chválil službu ve východním Německu, protože mu poskytovala životní úroveň, o které se mu doma ani nesnilo.

Myslím, že nejdůležitější aspekt celé historie jsou lidé, kteří prožili všechny ty důležité události, které chcete studovat a pak publikovat. Strávil jsem dva roky výzkumem, kontaktováním a cestováním. Hovořil jsem s téměř osmdesáti lidmi ze všech společenských vrstev, vojenských, civilních, mediálních, politických z Východu a Západu, NDR, Sovětského svazu, a pak samozřejmě spojenců. Snažil jsem se pochopit, jaké to bylo tady žít, pracovat a co vedlo lidi k pokusům o útěk přes Berlínskou zeď. Během její existence to zkusilo deset tisíc východních Němců, přičemž téměř 200 jich při tom zemřelo. Většina rozhovorů se této skutečnosti dotkla, někteří Němci, kteří uprchli na Západ, své zážitky líčili velice emotivně. Stejně tak mnozí příslušníci spojeneckých posádek se netajili s hluboce zakořeněnou nenávistí k tomu, co představovala zeď, a jak komplikovala život samotných Berličanů.

Existovaly nějaké pohledy na život v Berlíně od roku 1961 do roku 1989, které vás zvláště překvapily?

Překvapilo mě kamarádství v armádě a jak moc vojáci milovali

svou práci a samotné město. To, jak normální se stala „vysoce abnormální“ situace pro lidi, kteří tam pobývali. V srpnu 1961 bylo Berlínskou zdí rozděleno více než sto ulic, uzavřeny železniční stanice, zablokovány kanály, okna domů na hranici a vyklizeny větší veřejné budovy. Přesto na obou stranách pokračoval rodinný život a město se během několika let naučilo určité koexistenci. Harmonii narušovali východoněmečtí pohraničníci střílející po potenciálních uprchlících.

Jaké nezamýšlené důsledky měla podle vás Berlínská zeď?

Upevnilo to touhu spojenců hájit jejich právo být v Západním Berlíně, i kdyby to znamenalo ozbrojený konflikt. Samotná zeď se stala symbolem selhání komunistické věci na celém světě. Walter Ulbricht chtěl vybudovat bariéru, která by bránila odlivu kvalifikované pracovní síly, zatímco Nikita Chruščov si přál, aby spojenci z Berlína úplně odešli.

Zmínil jste se, že jste hovořil s téměř osmdesáti lidmi. Kteří z nich byli pro vás nejzajímavější?

Těžko vybírat. Zajímaví byli všichni... A tak, jo, myslím, měl jsem velké štěstí, že jsem našel některé klíčové lidi. Jeden z nich byl německý Američan jménem Adolf Knackstedt, kterému jsem v knize věnoval celou kapitolu. Jeho život je neuvěřitelný. Narodil se v Bronxu německým rodičům, kteří se přestěhovali do Ameriky z Německa v období hospodářské krize 20. let, ale poté se vrátil do Německa, protože byli všichni Volksdeutsche a věřili v novou vlast. Rodina přežila druhou světovou válku, přežili berlínskou blokádu a leteckou přepravu především potravin v roce 1948. Adolfův otec byl jedním z chlapů, kteří vykládali spojenecká letadla. Ale Adolf se dostal do problémů, se svým bratrem kradl uhlí v ruském sektoru. A tak to dospělo do bodu, kdy si myslel, že využije svůj americký pas, protože se narodil v Bronxu.

Pád zdi je v západním světě připomínán jako okamžik úlevy a radosti. Platí to i v bývalém východním Německu a východním Berlíně?

„Ostalgie“ (původně německý termín, který označuje stesk Východních Němců po některých aspektech života v bývalé NDR. Výraz vznikl jako složenina německých slov Osten (východ) a Nostalgie (nostalgie)) je termín, který jsem opakovaně slyšel při rozhovorech s obyvateli Berlína. Ano,

V osmnácti letech narukoval a byl okamžitě povolán do vojenské rozvědky. Stal se účastníkem nebo svědkem všech hlavních incidentů v Berlíně od roku 1956. Napsal několik neuvěřitelných svědectví a udělal některé fantastické věci. Za celou dobu s ním nikdo nemluvil, až já.

Nebo Margit Hosseini, úžasná žena. Její otec byl francouzský diplomat, pracoval ve francouzském sektoru. Vyrůstala od počátku padesátých let až do konce šedesátých v Západním Berlíně. Procestovala se svým otcem celý sovětský sektor a mohla posoudit, jak se liší od toho francouzského, který znala. Byla svědkem zabíjení lidí, i návštěvy JFK a jeho slavného projevu, s památným výrokem: „Jsem Berličan.“

Nebo za velmi šťastný považuji i rozhovor s generálmajorem Françoisem Cannem, který byl velitelem francouzského sektoru v roce 1989 a očividně se ho dotýkaly události té doby. Bylo fascinující, jak se vypořádal společně s ostatními spojeneckými veliteli se změněnou situací...

byl to slavný okamžik, kdy zeď byla otevřena a následně zničena. Během posledních tří desetiletí však zuří hádky o tom, zda staré východní Německo mělo ze sjednocení ekonomický prospěch. Stejně tak starší generace, která si pamatuje život v komunistickém státě, vnímá jako ztrátu bezplatnou zdravotní péči, vysokoškolské vzdělání a „práci na celý život“. Tvrdil bych, že nic není cennější než svoboda politického myšlení, jednání a projevu a nakonec svoboda cestování. Nic z toho nebylo v Německé demokratické republice možné. Existuje obava, že je zapotřebí více práce, aby se zajistily výhody, které Západ požíval od konce padesátých let. Samotný Berlín se však od roku 1989 změnil k lepšímu. Východní polovina byla zrekonstruována, stoupl počet obyvatel a město je významnou evropskou metropolí.

(Ze zahraničních pramenů)

Kapitolu věnujete příběhu Estronga Nachamu, který přežil holocaust. Čím vás zaujal?

Jako studenta moderních evropských dějin a vydavatele knih literatury faktu, mě zajímalo nejen jak přežil holocaust, ale i jeho úsilí ve zdevastovaném Berlíně postavit dům, a tím projevit víru v město, které kdysi prosperovalo. Nacisté zavraždili téměř 80 000 berlínských Židů. Stát se svědkem takových seismických změn v následujících letech a přát si pomáhat svým spoluobčanům v sovětském sektoru, jichž bylo jen několik stovek, bylo projevem jedinečné odvahy a soucitu. Jeho život sledoval oblouk Berlína a samotného Německa, když povstal z popela druhé světové války a patové situace studené války.

Kimberly McCreight V DOBRÉM I ZLÉM

Lizzie je mladá a úspěšná právnička. Navíc je šťastně provdaná za Sama, který je jí zcela oddaný.

Jednoho dne jí zavolá starý známý, jenž je obviněn z vraždy své ženy Amandy, a žádá ji o pomoc. Zach je hlavní podezřelý. Lizzie dlouho váhá, ale nakonec souhlasí, že se jeho případu ujme.

Čím víc se Lizzie noří do nablýskaného světa brooklynské smetánky,

tím intenzivnější má pocit, že tu něco nehraje. Zach netušil o své ženě spoustu zásadních věcí, a Amandini přátelé sotva věděli, že její manžel existuje.

Jak Lizzie postupně odkrývá pravdu, je nucena čelit temným tajemstvím, která souvisí i s jejím zdánlivě dokonalým manželstvím...

Přeložila Jana Kordíková

Vázaná, 424 stran, 399 Kč, ISBN 978-80-249-4371-8, EAN 9788024943718

Vydává IKAR

Zakoupit můžete zde

<https://www.knizniklub.cz/knihy/442865-v-dobrem-i-zlem.html>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorkou na dalších stránkách

Lizzie

PONDĚLÍ, 6. ČERVENCE

Slunce klesalo níže do lesa mrakodrapů za oknem mé kanceláře. Představovala jsem si, že budu sedět u stolu, dokud nenastane úplná tma. A budu přemýšlet, jestli mě to dneska večer úplně nepohlítí. Jak moc tu pitomou kancelář nesnáším.

Ve vysoké budově proti té naší se rozsvítilo světlo. Brzy budou následovat další – lidé, co pokračují ve své práci, ve svých životech. S ohledem na okolnosti by asi bylo lepší, kdybych se smířila s tím, že mě čeká další noční směna. Konečně jsem natáhla ruku a taky si rozsvítila.

V malém kruhu světla, které dopadalo na podlahu, se vyjímal nesněžený oběd, který mi ráno připravil Sam – krutí sendvič s ementálem na tom správném žitném chlebu a s karotkou, protože se, celkem oprávněně, obává, že mám nedostatek vitamínů. Sam mi obědy připravuje každý den celých těch jedenáct let, co spolu žijeme v New Yorku (osm z toho jako manželé), dokonce i ta rána, kdy on sám do práce nejde. Když jsem se podívala na hodiny v počítači, bylo 19:17, do nesněženého oběda jsem lehce koplá. Ještě nebylo zas tak pozdě, ale mně čas v Young & Crane vždycky utíkal hrozně pomalu. Svěsila jsem ramena a snažila se soustředit na nadále velmi nevyhovující odpověď ministerstvu spravedlnosti, kterou jsem revidovala po dalším právníkovi s nulovými zkušenostmi s trestním právem. Klientem byl výrobce baterií do mobilních telefonů a několik členů představenstva vyšetřovali kvůli zneužívání informací v obchodním styku. Podobné trestní záležitosti byly pro naši společnost typické: nečekané komplikace stávajících korporátních klientů.

U Young & Crane nebylo specializované oddělení pro hospodářskou trestnou činnost, místo toho zde pracoval Paul Hastings, bývalý šéf Odboru pro násilnou a organizovanou kriminalitu Jižního newyorského okresu. A teď i já. Paul také pracoval na prokuratuře, ale přede mnou, a byl si blízký s mou šéfkou a mentorkou Mary Jo Brownovou, která ho před čtyřmi měsíci přesvědčila, aby mě zaměstnal u sebe ve firmě. Paul byl uznávaný právník s bohatou praxí, ale ve firmě Young & Crane mi vždycky připomínal dostihového koně, který nedávno odešel do penze a teď by znovu zoufale chtěl vyrazit do nějakého závodu.

M&M's. Právě tyto sladkosti potřebuju, abych se zvládla prokousat dopisem, který přes veškeré mé úsilí nadále zůstával pouhými třemi odstavci nepřesvědčivých vyhýbavých vět. V přeplněné skříňce s občerstvením, což byla u Young & Crane firemní výhoda, která měla zmírnit náročné celonoční směny, vždy byl k dispozici minimálně jeden sáček. Chystala jsem se pro ně vyrazit, když se mi na displeji mobilu, který jsem měla odložený co možná nejdále, aby mě nerozptyloval, objevilo upozornění na přichozí e-mail.

Vzkaz přišel na mou soukromou adresu a byl od Millie, v předmětu stálo: „Zavolej mi, prosím“. Nebyl to první e-mail, který mi od ní v uplynulých čtrnácti dnech přišel.

Millie obvykle nebývala takhle neodbytná, ale nebylo to vlastně zas tak mimořádné. Nemuselo to nutně znamenat nějakou naléhavou situaci. Aniž bych si zprávu přečetla, přesunula jsem ji do Přečtených e-mailů. Jednou se k ní dostanu, tak jako k těm předchozím – jako vždycky – jen to nebude dnes večer.

Dál jsem oči upírala na mobil, ale vtom se ozval můj pracovní telefon. Byl to hovor zvenčí, přímo na mé číslo, což bylo poznat podle jediného zazvonění. Zřejmě to bude Sam. Přímou linku na mě totiž moc lidí nezná.

„Tady je Lizzie,“ ohlásila jsem se.

„Máte hovor na účet volaného z Nápravného zařízení státu New York od...“ pronesl počítačem generovaný mužský hlas, pak následovala nekonečná pauza.

Zatajila jsem dech.

„Zacha Graysona,“ pronesl skutečný lidský hlas a pak znovu pokračovala počítačem generovaná zpráva. „Chcete-li hovor přijmout, stiskněte tlačítko jedna.“

Vydechla jsem úlevou. Ale Zach... to mi nic neřikalo. Počkat – Zach Grayson, co se mnou chodil na práva? Na Zachu jsem nemyslela minimálně dva roky, od té doby, co jsem si v New York Times přečetla profil firmy ZAG, Inc., neuvěřitelně úspěšného logistického start-upu sídlícího v Palo Alto, který Zach řídil. V ZAG vytvářeli obdobu prémiové služby Prime pro bezpočet drobných společností, které se Amazonu snaží konkurovat. Doprava zboží sice nepůsobila úplně cool, ale očividně velmi vynášela. Se Zachem jsme od promoce nemluvili. Nahráný hlas mi zopakoval instrukce a varoval mě, že mi dochází čas. Stiskla jsem tlačítko, abych hovor přijala.

„Tady je Lizzie.“

„Díkybohu,“ vydechl Zach roztrášeně.

„Zachu, co se to děje?“ Ta otázka byla velmi neprofesionální. „Počkej, neodpovídej mi na to. Všechny tyhle hovory se nahrávají. To dobře víš, ne? Takže i když mi voláš jako svému právnímu zástupci, neměl by sis myslet, že je náš hovor důvěrný.“

I protřelí advokáti se občas, když řešili právní záležitosti ve svém vlastním zájmu, chovali až neuvěřitelně hloupě.

V záležitostech trestního práva se vůbec neorientovali. „Nemám co skrývat,“ prohlásil Zach, jako každý právník, který se někdy ocitl na opačné straně zákona.

„Jsi v pořádku?“ zeptala jsem se. „Od toho bychom měli začít.“

No jsem v Rikers, takže...“ pronesl tiše Zach, „to bývalo i lepší.“

Nedokázala jsem si Zacha v Rikers ani přibližně představit. Bylo to tak rozlehlé vězení, že zabíralo celý ostrov. Nelitostné místo, kde gangstery, sadistické vrahy a sériové sexuální zločince zavírali až nebezpečně blízko chudáků, co byli ve vazbě kvůli prodeji pytlíku marihuany. Zach nebyl žádný hromotluk. Navíc byl tak nějak, no, měkký. V Rikers ho roztrhají na kusy.

„Z čeho tě obvinili? A řekni mi jen znění obvinění, ne jak k tomu došlo.“ Bylo nesmírně důležité nesdělovat žádné informace, které by mu mohly přitížit, ale přitom se na to tak snadno zapomínalo. Když jsem ještě pracovala na prokuratuře, jednou jsme celé trestní stíhání založili na nahrávce rozhovoru ve vězení.

„Ale, za napadení úřední osoby.“ Zach zněl dost rozpačitě. „Byla to nehoda. Byl jsem rozrušený. Někdo mě chytil za ruku, tak jsem s ní trhnul“

a loktem jsem trefil do obličeje policistu, až se mu spustila krev z nosu. Je mi to líto, ale fakt jsem to neudělal schválně. Neměl jsem tušení, že za mnou stojí.“

„A stalo se to někde v baru nebo tak?“ zajímala jsem se.

„V baru?“ Zach zněl zmateně a já cítila, jak mi rudnou tváře. Byl to podivný dohad. Problémy většiny lidí totiž v baru nezačínají. „Ehm, ne, nebylo to v baru. Stalo se to v našem domě v Park Slope.“

„V Park Slope?“ To byla má čtvrť, nebo minimálně v její blízkosti. My jsme totiž bydleli v Sunset Parku. „Před čtyřmi měsíci jsme se z Palo Alto přestěhovali do Brooklynu,“ vysvětloval. „Prodal jsem firmu a úplně z ní odešel. Teď rozjíždím něco nového tady. V odlišném oboru.“ Jeho hlas začal znít nějak nepřírozně.

Ale takový Zach býval vždycky, trochu rozpačitý. Moje spolubydličky ze školy mu říkala podivín, a když neměla úplně dobrou náladu, ještě hůř. Ale já měla Zacha ráda. Jasně, byl trochu šprt, ale byl spolehlivý, chytrý, vnímavý posluchač, a mluvil s až nečekanou přímostí. Navíc byl stejně plný odhodlání jako já, což mě uklidňovalo. Se Zachem jsme měli společných věcí víc. Když jsem dorazila na Pensylvánskou právnickou fakultu, stále ještě jsem se nezbavila své ochranné slupky, do které jsem se ukryla kvůli zármutku ze ztráty obou rodičů na konci střední školy. Zach také přišel o otce, takže moc dobře věděl, jaké to je, když se člověk musí spoléhat sám na sebe, protože pochází ze skromných poměrů. Což na Právnické fakultě Pensylvánské univerzity rozhodně neplatilo o každém.

„Taky žiju v Park Slope,“ řekla jsem mu. „Na rohu Čtvrté avenue a Devatenácté ulice. Co ty?“

„Na Montgomery Place, mezi Osmou avenue a Prospect Park West.“

Ale jistě. V téhle neskutečně drahé části Park Slope jsem se byla jen podívat (opravdu jen podívat) na obdobně předraženém farmářském trhu na Grand Army Plaza.

„Proč u vás doma byla policie?“ zeptala jsem se.

„Moje žena...“ Zachovi se zadrhl hlas. Pak dlouho mlčel. „Když jsem dorazil domů, Amanda, ehm, ležela pod schody. Už bylo hrozně pozdě. Předtím jsme společně byli na jednom místním večíрку, ale odešli jsme každý zvlášť. Amanda se vrátila dřív než já, a když jsem vešel dovnitř – ježíšikriste. Všude byla krev, Lizzie. Víc krve než – upřímně řečeno jsem se málem pozvracel. Skoro jsem jí ani nedokázal nahmatat pulz. Nejsem na sebe pyšný. Chlap, co ho tak vyděsí pohled na krev, že nedokáže pomoci ani vlastní ženě?“

Jeho žena je mrtvá? Do háje!

„Moc mě to mrzí, Zachu,“ dostala jsem ze sebe.

„Naštěstí jsem se přiměl zavolat záchranku,“ pokračoval.

„A pak jsem se snažil o resuscitaci. Ale už byla... po smrti, Lizzie, a já nemám tušení, co se jí stalo. Řekl jsem to i policii, ale ti mě odmítli poslouchat, i když jsem to byl já, kdo je zavolal, proboha živého. Myslím, že to bylo kvůli jednomu chlápku v obleku. Pořád na mě z rohu místnosti vrhal pohledy. Ale od Amandy se mě snažil odtáhnout ten druhej detektiv. Ležela tam na podlaze a já ji přece nemohl jen tak opustit. Vždyť spolu máme syna. Jak mu sakra řeknu...“

Znovu se odmlčel. „Promiň, ale ty jsi první, kdo se mnou mluví přátelsky. Upřímně řečeno se sotva držím na nohou.“

„To je pochopitelné,“ uznala jsem, protože to tak skutečně bylo.

„Všichni mohli vidět, jak jsem z toho vynervovaný,“ pokračoval. „Měli mi dopřát minutu v klidu.“

„To měli.“

To, že to policie neudělala, svědčilo o tom, že nás nebude čekat nic příjemného. Zřejmě už ho podezřívají, že má manželčinu smrt na svědomí. A existuje snad lepší způsob, jak sledovat možného pachatele,

než zít ho do vazby kvůli nějakému méně významnému obvinění?

„Moc potřebuju tvou pomoc, Lizzie,“ prohlásil Zach.

„Potřebuju dobrého – ne, skvělého advokáta.“

Nebylo by to poprvé, co se na mě obrací bývalý spolužák z práv kvůli pomoci v trestní záležitosti. Špičkoví advokáti zaměřeni na trestní právo jsou poměrně vzácní a věnuje se mu málo absolventů Pensylvánské právnické fakulty. Obvykle ovšem potřebovali pomoc jen v drobnostech – kvůli alkoholu za volantem, obviněním z držení malého množství drog, nejčastěji hospodářské trestné činnosti – a vždy to bylo kvůli členu rodiny nebo kamarádovi. Nikdy nevolali kvůli sobě, natožpak z Rikers.

„S tím ti samozřejmě můžu pomoci. Mám kontakty na ty nejlepší advokáty, co se věnují trestnímu právu...“

„Kontakty? Ne, ne. Já chci tebe.“

Do háje. Zavěs. Okamžitě.

„Já ani náhodou pro tebe nejsem vhodný právník.“ Což díkybohu byla nevyvratitelná pravda. „Advokátku dělám jen několik měsíců a v podstatě se věnuju jenom hospodářské kriminalitě...“

„Prosím, Lizzie.“ Zachův hlas zněl hrozně zoufale. Ale vždyť je to multimilionář a určitě má k dispozici zástupy v dobrém i zlém. Proč zrovna já? Když jsem o tom přemýšlela, uvědomila jsem si, že jsme se se Zachem jeden druhému vzdálili už před promocií. „Oba víme, co se tady děje – brzy budu bojovat o život. Nakonec z toho přece vždycky obviní manžela, ne? Nesnesu, aby vedle mě stál nějaký slizoun v obleku. Potřebuju někoho, komu je to jasné – kdo ví, odkud pocházím. Někoho, kdo udělá všechno, co bude třeba, ať už je to cokoli. Potřebuju tebe, Lizzie.“

Super, zaplaví mě hrdost. Mimořádné odhodlání vždy bylo jednou z mých nejvýraznějších charakterových vlastností. Rozhodně jsem nebyla nejnadanější studentkou na střední škole Stuyvesant, ani na Cornellu, ani na právech. Ale nikdo nebyl tak soustředěný. Rodiče mě naučili, jak je přínosné vytrvat. Což zvláště platilo o mém otci. A naše píle se nám oběma vyplatila: právě po tomto laně jsme vyšplhali vzhůru – ale zároveň se pak stávala i naší zhoubou.

Ale ani tak Zachův případ nemůžu přijmout.

„Tvé chvály si vážím, Zachu. Opravdu. Ale potřebuješ někoho, kdo má zkušenosti s vraždami a má ty správné kontakty na brooklynskou prokuraturu. A já nemám ani jedno.“ Všechno to je pravda. „Ale mohla bych ti sehnat někoho skvělého. Dorazil by za tebou hned ráno ještě před tvým vazebním řízením.“

„Na to už je pozdě,“ oznámil mi Zach. „Řízení už proběhlo. Kauci mi zamítili.“

„Do háje,“ uklouzlo mi. „To je u napadení dost neobvyklé.“

„Ale ne v případě, jestli si myslí, že jsem zabil Amandu,“ poznamenal Zach. „A přesně tam to asi míří, ne?“ „Zní to pravděpodobně,“ souhlasila jsem. „Jasně, měl jsem ti zavolat ještě před řízením. Ale byl jsem... v obrovském šoku, po tom všem, co se stalo. Obhájce mi přidělili,“ líčil.

„Byl celkem milej, navíc působil přiměřeně schopně. Vlastně i dost horlivě. Ale upřímně řečeno jsem při řízení tak nějak vypnul. Jako bych si myslel, že když budu předstírat, že se mi to vůbec neděje, všechno zmizí. Víím, že ti teď připadám jako debil.“ A v tenhle okamžik bych z něj měla začít páčit detaily – kdy přesně ho zatklí? V jakém pořadí se všechny ty události seběhly? Na to by se totiž začal ptát Zachův advokát. Jenomže já jeho advokát nebyla a poslední věc, o kterou jsem stála, byla nechat se do toho ještě víc zatáhnout. „Takové vypnutí je normální lidská reakce,“ uklidnila jsem ho místo toho. Podle mých zkušeností totiž obvinění z trestného činu zamává i s těmi nejracionálnějšími lidmi.

A falešné obvinění? To je úplně jiná liga.

„Musím se odsud dostat, Lizzie.“ Zach zněl vyděšeně...

Dlouho jsem žasla nad tím, jak odlišné se každé manželství zdá

Jaká byla vaše cesta ke dráze spisovatelky?

Pocházím z poněkud problémového rodinného prostředí, a tak jsem si byla vždy vědoma skutečnosti, že budu muset být schopna se o sebe postarat sama. Věděla jsem, že si musím vybrat takové povolání, které mi umožní platit účty a zajistí vcelku normální život. Věnovat se umění mezi potenciální možnosti k tomu rozhodně nepatřilo.

První zkušenost s psaním jsem získala na střední škole. Neporadila jsem si s esejem, který jsme dostali za úkol. Místo toho jsem tedy napsala povídku z pohledu mladé francouzské dívky.

Na střední škole jsem měla milovaného učitele angličtiny, který mě neuvěřitelně podporoval. Přihlásil mě do literární soutěže pro studenty středních škol na univerzitě v Iowě. Nevyhrála jsem, ale nesmírně mě to povzbudilo ve snu stát se spisovatelkou. Ale zároveň mi bylo jasné, že se psaním neuživím, tak jsem tuto tužbu odsunula do pozadí.

Nastoupila jsem na soukromou vysokou školu Vassar College ve městě Poughkeepsie. Měla jsem přátele, kteří už publikovali nejruznější věci, jako jsou povídky, poezii atd. a já se věnovala jiným aktivitám. Zapsala jsem se na dva obory: psychologii a asijská studia. Strávila jsem rok studiem japonštiny, a v jednu chvíli jsem si myslela, že budu architektkou, dokud jsem si neuvědomila, že bych k tomu potřebovala matematiku. Ale pořád ve mně neusínala touha dělat něco kreativního. Nicméně jsem psaní od sebe odháněla...

A pak přišlo studium práv...

V době dospívání jsem ze všeho nejvíc toužila po bezpečí. Právo mě vždycky zajímalo, není tedy divu, že má další cesta vedla na právnickou fakultu University of Pennsylvania, a nikdy jsem toho nelitovala.

Líbilo se mi, že zde bylo všechno jasné. Tvrdě studujete, tvrdě pracujete, máte dobré známky, a po promoci vás čeká zaručeně skvělá kariéra. Ale pak přijde realita, když se úplně nenaplní vaše představa...

To se vám stalo?

Bylo mi asi pětadvacet, když jsem si to uvědomila. Měla jsem skvělou práci ve Swaine and Moore, která byla jednou z nejlepších právnických firem v zemi. K tomu krásný byt v New Yorku a já přemýšlela o tom, zda to, co dělám, musím vykonávat do konce života. Ptala jsem se sebe sama: jsem vůbec šťastná? Nastoupila jsem do jiné právnické firmy s názvem Paul Weiss. Začala jsem tam pracovat na několika zajímavých případech. Obklopovali mě samí chytří lidé, ale přesto jsem si stále více uvědomovala, že to není to, co chci dělat.

A znovu se oživila tužba – stát se spisovatelkou?

Byla to souhra okolností... Můj snoubenec v té době, nyní můj manžel, byl přeložen na rok do Londýna. Vzala jsem si volno a odložila splácení půjčky asi 250 000 \$ za studia na právnické škole, které jsem musela uhradit, a jela s ním. Ten rok jsem napsala svou první knihu v Londýně a svou profesi spisovatelky začala brát opravdu vážně. Šlo o *Případ Amélie* (česky Ikar 2019; <https://www.knizniklub.cz/knihy/347094-pripad-amelia.html>). V tu chvíli jsem byla vdaná, měla manžela, který mě podpořil a utvrdil mě v naději, že to nakonec zvládnu a svůj sen si splním. To považuji za opravdové štěstí a nechci o tom pomlčet, protože je to důležitá součást mého příběhu.

Co vás inspirovalo k napsání románu *V dobrém i zlém*?

Především to bylo osmnáctileté manželství, během něhož jsem obklopena přáteli, kteří jsou ženatí nebo vdané podobnou dobu. Dlouho jsem žasla nad tím, jak odlišné každé manželství vypadá. Některé páry se stále drží za ruce, jiné žertují a hravě překonávají problémy, jiné otevřeně bojují, a přesto by většina z nich pravděpodobně řekla, že jsou šťastní. Ale platí to pro všechny? Na tuto otázku neexistuje jednoduchá odpověď, zvláště když se zamyslíte nad tím, která manželství přežijí a která nikoli. A protože každý vztah je odlišný, nemůžete proniknout

dovnitř a dobrat se pravdy, pokud v něm nežijete.

Další aspekty příběhu byly inspirovány mými patnácti lety života v Park Slope v Brooklynu, místě, které miluji. Kniha je také kombinací domácího násilí a právního thrilleru. Byla jsem nadšená, že jsem konečně mohla dobře využít své právní vzdělání!

S kterou postavou se nejvíce identifikujete a proč?

Nejvíce se mi líbí Lizzie, hlavní postava, i když podrobnosti jejího života – zejména jejího manželství – se od mého velmi liší. Byla také nejtěžší na psaní. Když je postava jako já, promítá se do ní má tendence nedostatečně vysvětlovat motivace a emocionální reakce. Protože jim tak důvěrně rozumím, předpokládám, že budou zřejmé každému. Tvrdě jsem pracovala na tom, abych Lizzie od sebe co nejvíce vzdálila, aby se mohla rozvinout sama o sobě a byla jedinečná a osobitá. Není já, opravdu. Ale je to tak, že ve většině mých postav je malá část ze mě. Což, když o tom přemýšlím, je trochu děsivé.

Proč podle vás jsou knihy věnující se mezilidským vztahům tak populární a mají právě teď takový ohlas?

Jak nás od sebe stále více vzdalují moderní technologie a naše životy se stávají chaotickými, nemluvě o současné pandemii – toužíme po hlubších a smysluplnějších prožitcích. Knihy s odlišnými charaktery postav poskytují čtenáři jedinečnou příležitost lépe porozumět světu.

Co mohou čtenáři od vašeho románu *V dobrém i zlém* očekávat?

Děj románu *V dobrém i zlém* se odehrává v Park Slope, čtvrti v severozápadním Brooklynu v New Yorku v létě, zatímco děti jsou na táboře. Jejich rodiče se připravují na sexuálně dobrodružnou párty. Večírek měl přispět k dobré zábavě.

Ale po letošní párty skončila jedna žena mrtvá. Když je její manžel rychle

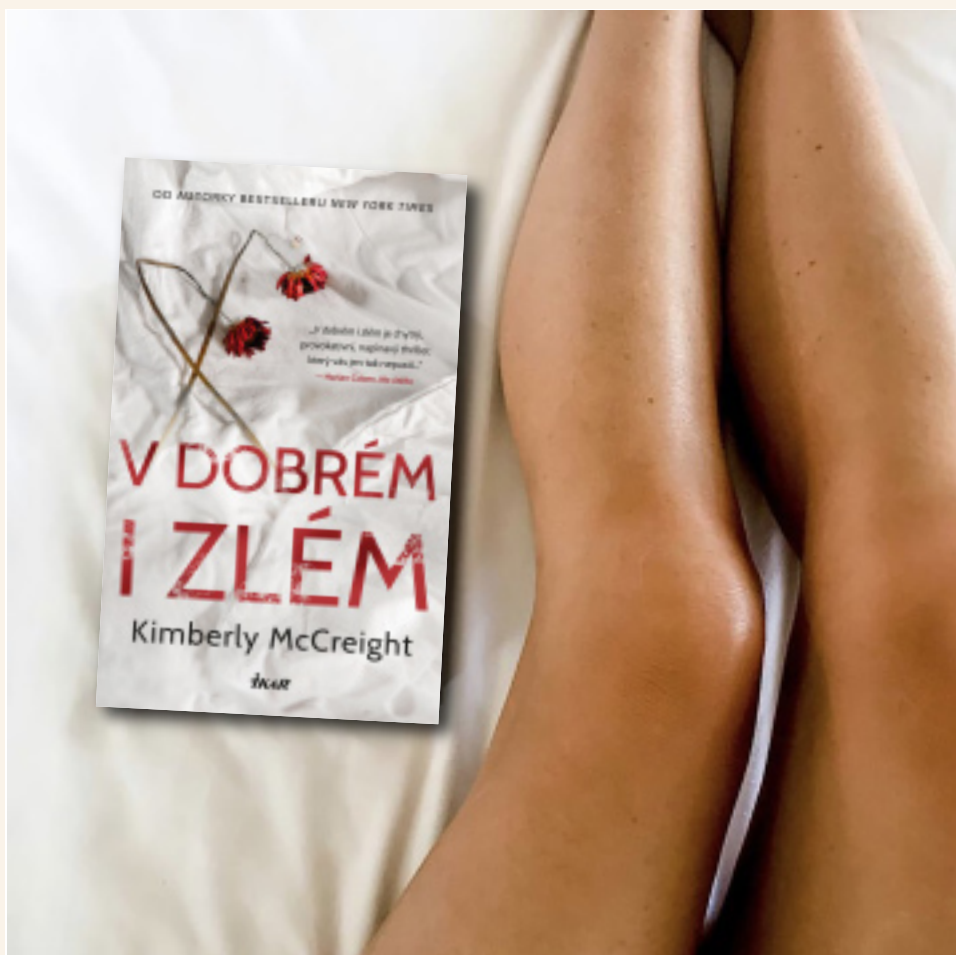

zatčen, sáhne po pomoci Lizzie, bývalé spolužačky na právnické škole. Lizzie je v těžké životní situaci, její manželství se rychle rozpadá a když je vtažena do Park Slope, vyjde najevo, že manžel, ani přátelé nejsou takoví, jakými se zdáli být.

Román *V dobrém i zlém* je o domácím napětí, dá se říci, že jde o právní thriller, ale také o tom, co to znamená udržovat manželství za cenu kompromisů, které některé páry dělají, a také o tajemstvích, která mají jejich svazek zachovat za každou cenu...

Kdo je teď váš oblíbený spisovatel a proč?

Nikdy jsem si nemohla vybrat jednoho oblíbence, ale miluji vše, co píše Taylor Jenkins Reid. (česky: *Bez tebe napořád*, MF 2018; *Jediné pravé lásky*, MF 2017; *Možná v jiném životě*, MF 2015). Je to nápaditá a odvážná vypravěčka. Její knihy jsou chytré a napínavé, dojemné a provokující k zamyšlení, to vše současně. Nemůžu se dočkat jejího dalšího románu!

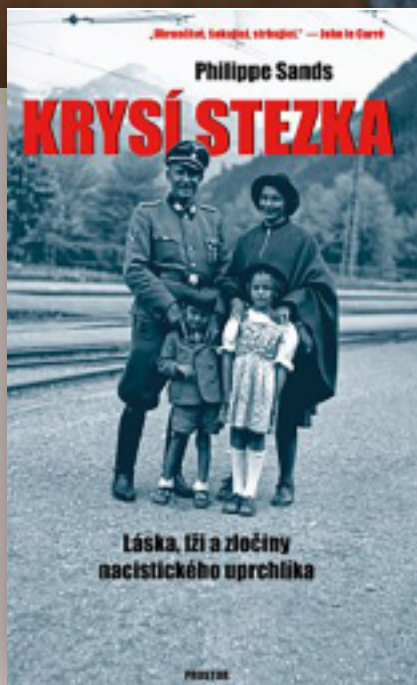
Vaše kniha je napínavý thriller, co nesmí takové knize chybět?

Pro mě jsou nejpřesvědčivějšími thrillery takové, které jsou založeny na charakterech postav. Zvraty příběhu musí být podloženy emocemi, a ne jen mentálními hádankami, i když logická část musí být také opravdu dobrá! Jako čtenáře mě taková kompozice baví, snažím se ve svých knihách dosáhnout stejného efektu. Chci, aby čtenáři byli překvapeni koncem, ale ne úplně zaskelení. Čtenáři by měli mít možnost ohlédnout se zpět a uvědomit si, že mohli vidět blížící se konec, ale nevěšili si toho.

Máte nějaké rituály při psaní?

Snad bych to ani tak nenazvala. Většinou se snažím dodržovat přísný plán psaní a denní počty slov, které se liší podle toho, kam se v ději zrovna dostanu. Psaní je pro mě stejné jako jakákoli jiná práce. Vstávám, oblékám se a každý den ráno odcházím z domu. Pracuji v prostorách The Brooklyn Writer's space, kde jsem připoutána k jednomu stolu a mám potřebný klid. (Ze zahraničních pramenů)

VELKÝ
KNIŽNÍ
ČTVRTEK

Philippe Sands KRYŠÍ STEZKA

Láska, lži a zločiny nacistického uprchlíka

Při pátrání po osudech vlastních předků, kteří v ukrajinském Lvově padli za oběť holokaustu, se syn židovských rodičů Philippe Sands seznámil s Horstem Wächterem, synem prominentního nacisty Otta von Wächtera, jenž v letech 1942–1944 zastával ve Lvově funkci okupačního guvernéra. Bylo jisté, že Horstův otec měl podíl na osudu Sandsových příbuzných, kteří za jeho vlády až na jedinou výjimku přišli o život. Avšak v synově srdci stále zaujímá společně s matkou zvláštní místo. Horst je přesvědčen, že otec byl slušný člověk, optimista, který se snažil konat dobro, ale pohltily ho hrůzy způsobené jinými.

Ve snaze očistit památku rodičů zpřístupnil Sandsovi rozsáhlý rodinný archiv, jenž spisovateli umožnil do detailů zrekonstruovat všední i dobrodružný život vysokého důstojníka SS, guvernéra okupovaného Krakova a poté Lvova, obžalovaného z masové vraždy více než sta tisíc Židů a Poláků. Společně se Sandsem sledujeme Wächterovo idylické manželství a rodinný život, jeho nacistickou kariéru i útěk před spravedlností přes takzvanou „kryší stezku“, kterou se vydali Adolf Eichmann, Josef Mengele a tisíce dalších nacistů do Perónovy Argentiny, aby získali novou identitu.

Wächter se tři roky skrýval v rakouských Alpách, než se dostal do Říma, kde mu pomohl vatikánský biskup. Zůstal tam tři měsíce. Jeho únik z Evropy však přetřela záhadná smrt, vyvolávající spekulace o vraždě.

Přeložil Martin Pokorný

Vázaná, 476 stran, 497 Kč, ISBN: 978-80-7260-479-1, EAN: 9788072604791

Zakoupit můžete zde

<http://www.eprostor.com/cz/katalog-titulu/krysi-stezka.aspx>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na dalších stránkách

www.eprostor.com

PROSTOR

Řím, 13. června 1949

Otto Wächter

Pacient na lůžku číslo devět byl ve vážném stavu. V důsledku vysoké horečky a akutního jaterního selhání nemohl jíst a nemohl se ani soustředit na ambice a tužby, které ho po většinu života hnaly kupředu.

Zápis upevněný v nohách pacientovy postele byl úsečný a navíc z podstatné části mylný. „9. července 1949 byl přijat pacient jménem Reinhardt.“ Datum bylo správné, jméno ne. Jeho pravé jméno znělo Wächter, ale kdyby je použil, úřady by zjistily, že dotyčný je nacistický funkcionář a masový vrah a je na něj vydán zatykač. Svého času působil jako tajemník Hanse Franka, generálního guvernéra okupovaného Polska, který byl před třemi lety oběšen v Norimberku za vraždu čtyř milionů lidí. Z „hromadné vraždy“ – zastřelení a poprav více než sta tisíc lidí – byl obviněn i Wächter. Odhad počtu obětí byl nízký.

„Reinhardt“ byl v Římě na útěku. Předpokládal, že ho kvůli „zločinům proti lidskosti“ a „genocidě“ hledají Američané, Poláci, Sověti i Židé. Doufal, že unikne do Jižní Ameriky.

Jméno otce uvedené v záznamu znělo podle pravdy „Josef“. Políčko pro křestní jméno bylo prázdné. „Reinhardt“ používal jméno Alfredo, ale ve skutečnosti se jmenoval Otto.

U povolání pacienta bylo uvedeno „spisovatel“, což zčásti odpovídalo skutečnosti. Otto Wächter psal dopisy své ženě a vedl si deník, i když zápisů v něm bylo málo, a jak jsem později zjistil, vedl si je těsnopisem či těžko rozluštitelnou šifrou. Psal

také básně a v poslední době si krátil dlouhou chvílí psaním filmového scénáře a manifestu za budoucnost Německa, kterému dal název: Quo vadis, Germania?

V dobách, kdy byl svobodný a mocný, podepisoval dokumenty, kvůli kterým byl teď na útěku. Jeho jméno se objevovalo na konci důležitých dopisů a úředních výnosů. Ve Vídni ukončil kariéru dvou svých univerzitních profesorů. V Krakově schválil výstavbu krakovského ghetta. Další výnos, podepsaný v Lembergu, Židům zakazoval pracovat. Přesnější by proto bylo popsat profesi nemocného slovem „právník“, „guvernér“ nebo „SS-Brigadeführer“. Poslední čtyři roky byla jeho hlavním zaměstnáním snaha přežít: skrýval se a hledal možnost úniku – jak měl za to, úspěšně.

Ve formuláři byl uveden věk 45 let. Byl o tři roky starší a nedávno slavil narozeniny. V kolonce „stav“ bylo ve složce uvedeno „svobodný“. Ve skutečnosti byl oddán s Charlottou Bleckmannovou, kterou v dopisech oslovoval Lotte či Lo. Ona ho oslovovala zdvořile Hümchen či Hümmi. Měli spolu šest dětí, i když jich mohli mít i víc. Zápis nezaznamenával žádnou římskou adresu. Žil tajně, v mnišské cele v nejvyšším patře kláštera Vigna Pia na římském předměstí, zastrčeném v zátočině řeky Tiberu. Rád chodil plavat.

Zápis neuváděl, že pacienta do nemocnice přivedla dvojice mnichů pobývajících ve Vigna Pia. Jeho stav byl popsán následovně:

Pacient uvádí, že od 1. července nemůže jíst, od 2. července má horečku a od 7. července projevuje příznaky žloutenky. Je diabetik a klinická prohlídka zjistila jaterní selhání: akutní žlutou atrofii jater (icterus gravis).

Z jiných zdrojů víme, že během pobytu v nemocnici Santo Spirito měl „Reinhardt“ tři návštěvy. Jedním návštěvníkem byl biskup a svého času blízký spolupracovník papeže Pia XII., druhým lékař, který za války sloužil na německém velvyslanectví v Římě. Třetí návštěvou byla dáma z Pruska, manželka italského akademika, se kterým měla dvě děti. Docházela za pacientem denně: v neděli, kdy byl přijat, jednou, v pondělí dvakrát a v úterý jednou. Dnešní návštěva ve středu 13. července byla pátá. Dáma s sebou pokaždé měla drobný dárek, například ovoce nebo kousek cukru, jak navrhl lékař.

Dostat se do Sala Baglivi, kde pacient ležel, pro ni nebylo snadné. Při první návštěvě ji důrazně zpovídal strážný. „Málo podrobností,“ řekl. Ona ale byla varována, ať zachová diskrétnost: pouze řekněte, že jste přítelkyní církve. Několikrát zopakovala ta slova a strážný nakonec svolil. Když přišla popáté, už ji tu znali. Rozměry Sala Baglivi učinily na návštěvnici dojem. „Jako v kostele,“ napsala pacientově manželce, která podle záznamů neexistovala. Když přicházela ze svého bytu přes Piazza dei Quiriti – cesta vedla okolo vodotrysku, kvůli kterému Mussolini prohlásil, že by v parku neměly stát čtyři nahé ženské –, byl pro ni rozlehlý prostor vítaným chladným útočištěm před parnem venku. Vešla do Sala Baglivi, minula kapli, zatočila doprava, přistoupila k pacientovu lůžku a na chvíli zaváhala. Pozdravila ho, pronesla pár slov, osvěžila ho studenou žinkou, převlékla mu košili. Vytáhla zpod lůžka stoličku a posadila se, aby si mohli

Zámek Hagenberg, kde autor navštívil syna Otty Wächtera Hanse

promluvit a aby ho mohla povzbudit. Pacient na vedlejším lůžku narušoval jejich soukromí, a tak se vyjadřovala obezřetně. Pacient příliš neměl co říct. Kvůli léčbě infekce obdržel nitrožilní penicilin a lék mu srazil horečku, ale také ho oslabil. Měl příkazáno jíst jen málo: bílou kávu nebo pár kapek pomerančové šťávy se lžičkou dextrózy. Lékaři ho varovali, že si musí dát pozor na žaludek. Dáma si s každou další návštěvou uvědomovala změnu. V pondělí byl zesláblý a nemluvil. V úterý vypadal zotaveněji a byl hovornější. Ptal se, jestli už přišly dopisy, které očekával, a vyjadřoval naději, že ho ještě před koncem léta bude moci navštívit jeho nejstarší syn, také Otto.

Jeho dnešní slova byla povzbudivá, i když tělesně působil unavenější. „Je to mnohem, mnohem lepší,“ řekl pacient. Podala mu jednu lžičku pomerančové šťávy. Uvažoval zřetelně a oči měl jasné.

Dokázal zformulovat souvislejší myšlenku. „Jestli Lo teď nemůže přijet, nevadí; těch několik posledních nocí jsem ji cítil velice blízko a mám radost, že jsme tak propojení. Dokonale mi rozumí a všechno je tak, jak má být.“

Uvnitř něj hořelo, ale necítil bolest. Vypadal vyrovnaně, ležel klidně, držel se dámy za ruku. Popisovala mu svůj život v Římě a co dělají děti. Před odchodem ho něžně pohladila po čele.

Vypravil ze sebe ještě několik slov. „Jsem v dobrých rukou, uvidíme se zítra.“

V půl šesté se pruská dáma s pacientem označovaným „Reinhardt“ rozloučila. Věděla, že konec se blíží. Téhož dne večer pacient přijal biskupa. Podle biskupova sdělení mu pacient ležel v náručí a vydechl svá poslední slova. Zaznělo tvrzení, že jeho stav někdo způsobil úmyslně, a byl označen pachatel. Minulo mnoho let, než se o slovech, jež pacient údajně pronesl o samotě s biskupem, dozvěděl i někdo další.

Pacient se nedožil druhého dne.

Několik dní nato návštěvnice napsala vdově Charlottě Wächterové. Na deseti rukou psaných stránkách vylíčila, jak se s Wächterem před několika týdny – krátce po jeho příjezdu do Říma – seznámila. „Pověděl mi o Vás, o dětech, o všem, co mu bylo v životě drahé.“ „Reinhardt“ návštěvnici vyprávěl o své práci před válkou i během ní a popsal jí následující léta, strávená vysoko v horách. V dopise se psalo, že byl neklidný, a padla

zmínka o výletu mimo Řím. Jméno navštíveného místa ani osoby pisatelka neuvedla.

Závěr dopisu tvořil stručný záznam diagnózy. Podle lékaře smrt způsobila „akutní atrofie jater“, což je forma „vnitřní otravy“, snad z jídla nebo z vody. Pisatelka vyjádřila přesvědčení, že Charlottě jistě bude scházet její „optimistický druh a přítel“. Myslete na děti, dodala: potřebují odvážnou a šťastnou matku.

„Tím, co na Vás Vás muž měl nejraději, byla Vaše nezdolná radost a schopnost stát oběma nohama na pevné zemi.“ Těmito slovy její dopis, v němž pacientovo skutečné jméno nepadlo, končil. Dopis nesl datum 25. července 1949. Z Říma byl přepraven do Salcburku a tam doručen Charlottě Wächterové a jejím šesti dětem.

Charlotte si dopis schovávala třicet šest let. Po její smrti v roce 1985 se spolu s další osobní pozůstalostí stal majetkem jejího nejstaršího syna, Otty ml. Otto ml. zemřel v roce 1997 a dopis zdědil čtvrtý ze sourozenců, syn Horst. Ten obýval ohromný, impozantní, prázdný a polorozpadlý zámek ve staré rakouské vesnici Hagenbergu na půl cesty mezi Vídní a Brnem. Zde dopis mnoho let takřka v utajení zůstal.

Dvacet let nato jsem však jednoho mimořádně chladného dne Horsta na zámku navštívil. Byl jsem mu představen před několika lety a věděl jsem, že má v držení mnoho tisíc stran matčiny pozůstalosti. Ve vhodnou chvíli jsem se ho zeptal, zda bych mohl vidět originál dopisu pruské dámy. Odpověděl kladně, vyšel z kuchyně, vystoupal po příkrých kamenných schodech, vešel do svého pokoje a přistoupil ke staré dřevěné skřini se skleněnou výplní, postavené vedle postele a fotografie Horstova otce v uniformě SS. Vytáhl dopis, vzal ho s sebou do kuchyně, položil ho na starý dřevěný stůl a začal ho číst nahlas.

Přeskočil mu hlas a zničehonic se rozplakal.

„Není to pravda.“

„Co není pravda?“

„Že otec zemřel na nemoc.“

Jeho klidný, mírný hlas se prolínal s praskotem polen v kamnech. Zatímco mluvil, pozoroval jsem obláček, který mu stoupal od úst. Znal jsem Horsta pět let. Vybral si tuhle chvíli, aby mi sdělil tajemství: své přesvědčení, že jeho otce někdo zabil.

„Co je pravda

Hans Wächter, autor knihy Philippe Sands a Niklas Frank

Advokát a spisovatel Philippe Sands hovoří o své poutavé knize o poválečných letech nacisty Otto von Wächtera na útěku a všudypřítomné hrozbě antisemitismu.

Philippe Sands, je profesorem práva na University College London a advokátem.

Pravidelně vystupuje před mezinárodními soudy: účastnil se například jednání o stíhání v případě genocidy Rohingyů v Barmě před mezinárodním tribunálem v Haagu. Jeho monografie *East West Street* (O počátcích genocidy a zločinech proti lidskosti) získala v roce 2016 cenu Baillie Giffordové.

Sandsova nová kniha *The Ratline – Krysí stezka* pojednává o rakouském nacistovi Otto von Wächterovi a jeho manželce Charlotte, která mu pomohla vyhnout se spravedlnosti, když před ní v roce 1945 prchal.

Jak je Krysí stezka propojena s East West Street?

V roce 2010 jsem odjel na přednášku do Lvova na Ukrajině. A to byl počátek knihy *East West Street* a objevení pravdy o mé rodině. Odjížděl jsem s neurčitým vědomím, že se tam narodil můj dědeček Leon Buchholz. Byl jsem zvědavý, protože jsem mu byl najednou velmi blízko. Nebyl to vzdělaný muž, ale mimořádný člověk s velkou důstojností, a chtěl jsem se o něm dovědět co nejvíc. Objevil jsem zde také úžasnou skutečnost, že dva z norimberských právníků, Horst Lauterpacht a Rafael Lemkin – kteří vymysleli dnes známé pojmy „zločiny proti lidskosti“ a „genocida“, studovali ve Lvově na právnické fakultě, která mě pozvala. Další úžasnou shodou okolností bylo to, že právo na univerzitě v Cambridge, kde jsem studoval, přednášel Lauterpachův syn Elih. Známe se více než 30 let a když jsme se blíže poznali, zjistili jsme, že nás spojuje stejné město a dokonce tatáž ulice. Myslím si, že to už byla víc než náhoda. Nápad napsat knihu o Lauterpachtu a Lemkinovi přišel vzápětí. Příběh Leona a jeho rodiny zůstal okrajový, dokud jsem nezačal číst o Hansovi Frankovi, sedmém nacistickém obžalovaném v Norimberku, který byl později shledán vinným a popraven. Frank, bývalý Hitlerův osobní právník, byl jmenován generálním guvernérem nacistických okupovaných polských území, která – po napadení Sovětského svazu nacisty v roce 1941 – zahrnovala i Lvov. Dohlížel na odvezení Židů do ghatt a po zavedení konečného řešení organizoval jejich masové vraždění. Frank je naprosto fascinující postava, protože byl tak zlý, slabý a hrozný. Je také jakýmsi spojovacím článkem mezi mým dědečkem a Lauterpachtem s Lemkinem. Když soud začal, tyto dva židovští právníci si neuvědomili, že Frank je muž, který zabil celé jejich rodiny.

Hans Frank (uprostřed, v tmavých brýlích) a další vysoce postavení nacističtí vůdci souzeni během Norimberského procesu. | © Belga - AFP

Výzkum mě přivedl k synovi Hanse Franka Niklasovi, který napsal knihu o svém notoricky známém otci. (česky: *Můj otec*, Academia 2010 <https://www.academia.cz/muj-otec-uctovani--frank-niklas--academia--2010>). S Niklasem a Horstem von Wächterem, synem dalšího nacistického válečného zločince, jsem inicioval film s názvem „My Nazi Legacy“ (režie David Evans), ve kterém jsem vrátil oba syny na scénu zločinů jejich otců, abych dokumentoval jejich dramaticky kontrastní reakce. Připravil jsem také divadelní představení s názvem „Píseň dobra a zla“, které vypráví příběhy Lauterpachta, Lemkina a Franka. Představení se konala ve Velké Británii v severním londýnském uměleckém areálu Kings Place a v několika dalších zemích. Musím říci, že jsem nečekal, že se stanu přítelem Niklase, syna Hanse Franka. Když jsem ho poprvé potkal, byl jsem velmi nervózní, ale Niklas se do své bolestivé minulosti zapojil velmi čestně; To jsem obdivoval. Ottův syn Horst si naproti tomu stále myslí, že jeho otec byl skvělý muž. Nesouhlasím. Niklas Frank, který mě seznámil s Horstem, synem Otty von Wächtera, svého otce za jeho činy nenávidí, a netají se s tím. Horst ne. Ten naopak hledá pro svého otce ospravedlnění.

Kryší stezka se čte jako thriller...

Ano. Čiší z ní hodně zla. Horsta mám rád, ale také s ním hluboce nesouhlasím kvůli tomu, jak brání otce. Nechápe, proč

se jím zabývám. Pak je tu Charlotte. Je nacistka, a to, co dělá pro Otta, je neuvěřitelné; je na tom něco téměř krásného, ovšem kdyby se za tím neskrývalo tolik hrůz. Do května 1945 tahá za nitky – pak se jediným lusknutím prstu změnila rovnováha sil. Otto ji potřebuje absolutně. Dělal obudné věci, ale byl také otcem, milencem, manželem, vysoce kultivovaným mužem.

Charlotte

Jak Horst reagoval na Kryší stezku?

Ještě to nečetl. Předpokládám, že bude rozrušený. Ozvali se však další von Wächterové. Jeden mě prosil, abych knihu vůbec nepublikoval; další mě požádal, abych Ottovi odpustil. Mají pocit, že uvedená fakta poškozují jejich pověst, zejména

Jsme alespoň lépe připraveni předcházet zvěrstvům, než tomu bylo ve třicátých letech?

Myslím, že jsme udělali pokrok: máme standardy, které jsme tehdy neměli. Trump i Johnson by však rádi zrušili mezinárodní pořádek, který byl vytvořen po roce 1945 – Evropskou unií, Evropskou úmluvu o lidských právech, OSN. Otázkou tedy je, zda je náš systém dostatečně silný, aby odolal jejich a mnohých dalších pokusům o demontáž. Dnes více než kdy jindy musíme jednat s lidmi, naslouchat jim, porozumět jim a ujistit je, že instituce vytvořené po druhé světové válce jsou důležitými bezpečnostními mechanismy.

Nacisté zavraždili miliony Židů, včetně rodiny vašeho dědečka, ale když se Horst

Na stopě nacistického válečného zločince: „Je mojí povinností jako syna najít v mém otci dobro.“ Horst Wächter

v souvislosti s Rakouskem, které se s válkou úplně nevyrovnalo stejně jako Německo. Myslím si, že o některých věcech je nejlépe nemluvit.

Pozoruhodný je způsob, jakým popisujete Ottův charakter...

Ano. Ale není dobré z něho a jemu podobných dělat nestvůry, i když páchali obludné věci.

Zvláště jedna scéna se mě dotkla velmi silně. Je z roku 1942, kdy probíhalo nejhorší zabíjení. V duchu jsem se ptal. Jak to dělali? Lidi shromáždili a zavraždili, pak klidně šli domů a večer věnovali třeba poslechu vážné hudby nebo opery. Co cítili? To je otázka, na kterou neexistuje uspokojivá odpověď.

Pochopil jste při psaní knihy *Krycí stezka, odkud pochází antisemitismus?*

Držme se Ottova příkladu. Jeho otec byl německý nacionalista a zastával myšlenku, že do Vídně přišli Židé z východu. Charlotte, jeho žena, pocházela z malého městečka, kde žilo jen 27 Židů. Její rodina byli magnáti, ne utiskovaní. Svou roli hrála také katolická církev a mám podezření, že působil také hluboce zakořeněný strach z bolševismu, který byl považován za židovský projekt.

Je antisemitismus znovu na vzestupu? Je možné najít nějaké paralely?

Nemyslím si, že se historie opakuje, ale ani se lidé dostatečně nepoučili. Panují obavy, že až skončí coronavirová krize, mohl by být nacionalismus na denním pořádku.

bránil a omlouval svého otce, zůstal jste klidný, jakoby nezaujatý. Jak jste toho dosáhl?

Jsem velmi emotivní člověk. Ale své věty jsem emocí zbavil. Stojí za tím třicet let tréninku a právnické praxe, která nedovoluje projevovat své pocity u soudu.

Jaký vliv měla na vás cesta do Lvova?

Ulehčila mi minulost. Válka byla temná díra, o které nikdo nemluvil. Myslím, že to také usnadnilo život mé matce Ruth, kterou odvezli jako dítě do bezpečí z Vídně do Paříže. Identitu toho, kdo se o to zasloužil, se mi podařilo objevit, ale nedostal jsem povolení ji zveřejnit.

Víte, co napíšete dál?

Ano, a nedalo se to vymyslet. V *Krycí stezce* je postava nacisty, který po válce uprchl do Sýrie a poté do Chile. Pracoval pro vyšetřovací službu generála Pinocheta. Kniha pojednává o souvislostech s událostmi, které později vedly k Pinochetovu zatčení v Londýně. V roce 1998, stále jako vlivný muž v Chile, odcestoval Pinochet do Velké Británie, aby se podrobil léčení. Během jeho pobytu v Anglii na něj byl vydán zatykač španělským soudcem Baltasarem Garzónem. Pinochet byl více než rok držen v domácím vězení a poté propuštěn ze zdravotních důvodů. Jde o případ, kterého jsem se účastnil jako právník.

(Ze zahraničních pramenů)

VELKÝ
KNIŽNÍ
ČTVRTEK

Mira Jakovenková, Agnessa Mironovová AGNESSA

Zpověď ženy stalinského čekisty

Vzpomínky Agnessy Mironovové (1903–1982), které podle jejího vyprávění zaznamenala orální historička Mira Jakovenková, poprvé otevírají dveře do pokojů a salonů Stalinových katů, nejvýše postavených důstojníků sovětské tajné policie během čistek ve třicátých a čtyřicátých letech.

Kniha přináší mimořádné svědectví manželky ambiciózního příslušníka NKVD Sergeje Mironova, která se díky extrémně rychlé a úspěšné kariéře svého muže dostala na samý vrchol stalinské společenské smetánky a po jeho popravě sama později prošla vězením NKVD a gulagem.

Agnessa s krajní upřímností vypráví o svém životě plném prudkých zlomů, aniž čehokoliv lituje. Bez obalu vzpomíná na světlé a štěstné dny svého mládí, luxusní život, krásné šaty a okázalé nicnedělání, kterému se oddávala v době, kdy miliony lidí umíraly hladem.

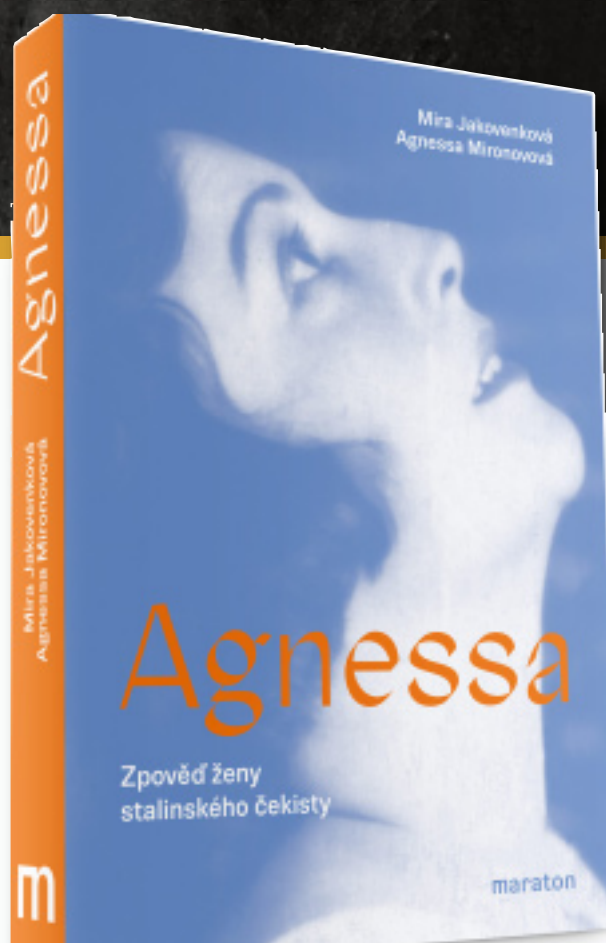
Nejednoznačná vypravěčka, kterou v těchto vzpomínkách objevujeme, je mimořádnou postavou, okouzující a odpudivou zároveň. Její vzpomínky nejsou jen zajímavým životem; podobají se působivému románu, který zprostředkovává mnohem více než jakýkoliv archivní dokument: každodenní život, lidské charaktery a mytologii období, které se stalo nejstrašnějším a nejkrvavějším v moderních ruských

Přeložila Kateřina Šimová

Brožovaná, 262 stran, 328 Kč, ISBN 978-80-907771-0-1, EAN 9788090777101

Zakoupit můžete zde

<https://www.emaraton.cz/agnessa/>

www.emaraton.cz

Ukázka z knihy na další straně

Když jsme žili v Alma-Atě, v Kazachstánu umírali nejprve rozkulačení, pak Kazaši, a nejen tam, taky na Ukrajině byl hladomor. O tom jsem samozřejmě nic nevěděla, protože my jsme měli všechno. Dozvěděla jsem se to až od Leny. Napsala jsem jí dopis: Co ti mám poslat? Můžu zaslat hedvábní, punčochy,

šaty... Odpověděla mi rusky, tak a tak, a uprostřed dopisu byla věta v řečtině (otec nás naučil číst i psát): „Oblečení neposílej, raději pošli jídlo.“ Ale jak víte, sytý hladovému nevěří, nevěnovala jsem tomu pozornost a mámě jsem jen tak ledabyle řekla: „Nachystej jim, co je třeba...“ Máma byla obyčejná ženská, ale životu rozuměla dobře, a do toho ještě někdo přijel z Ukrajiny. „Co vás nemá,“ povídá, „tam je opravdový hlad!“ Zrovna tam nějací spolupracovníci jeli vlakem. Okamžitě jsme poslali všechno, co nám přišlo pod ruku – pytel mouky, jáhly, brambory...

Lena potom vyprávěla: „Všechno jsem dávala Borjovi (synovi), všechno, co jsem dostala na lístky, a sama jsem chcípala... Na ulici a ve vchodech se válely mrtvoly, pořád jsem si říkala, že takhle taky brzy skončím... Ale najednou před domem zastavilo auto a voják z něj začal shazovat pytle. Zazvonil u mě, plaše se usmíval: ‚To bude asi pro vás... od sestry.‘ Nemohla jsem uvěřit vlastním očím. Otevřela jsem pytel, a v něm jáhly. Samozřejmě jsem mu taky trochu odsypala... A běžela jsem vařit kaši. Nasypala jsem jáhly do kastrůlku, zalila je vodou, dala vařit, ale nemohla jsem se dočkat, až to bude hotové, tak jsem to hltala ještě syrové...“

Na podzim jsem odjela ze sanatoria do Alma-Aty o týden dřív než Mironov, abych se stavila u našich v Rostově. V sanatoriu v Soči mi za těch osm dní s sebou nabalili balíčky jídla – pečené kuře, uzenou rybu, pirohy, sladké pirožky, zákusky, ovoce a spoustu dalších věcí, dostala jsem dokonce zele-

nou větvičku s mandarinkami a velkou kyticí chryzantém.

A tak jsem přijela do Rostova a vrazila jsem k našim s velkou kyticí chryzantém a všemi těmi balíčky. Naši strnuli. Vzpomínám si, že mě nejvíc překvapil Borja, byl to tehdy ještě úplně malíčkový chlapec. Bez radosti, bez úsměvu, vážně a beze slova jenom jedl a jedl jedno po druhém všechno, co jsem přivezla.

Lena plakala: „Zachránila jsi nás, Ago!“

Žili tehdy jen z našich zásilek.

Když jsme přijeli do Dněpropetrovsku, ještě zuřil hladomor. Na podzim jsme s Mironovem jezdili jako dřív do Soči, Gagry nebo Chosty do sanatorií a v létě nás Mironov vozil do Berďansku, kde měli služební chatu.

Třikrát denně nám nosili jídlo z vyhrazeného sanatoria. Nosil nám to milicionář. K obědu jsme na zákusek mívali celý zmrzlinovač se zmrzlinou. Žena, která nám tam posluhovala, se jednou zeptala:

„Mohla bych si brát zbytky jídla? Mám tři děti...“

„Samozřejmě!“ zvolala máma. Další den se nás ta žena zase zeptala:

„Mohla bych přivést děti, že by si hrály s těmi vašimi?“

Přivedla tři děti – chlapce a dvě dívky. Byly tak vyhublé, až jsme se zděsili. Chlapci Vasjovi vystupovala žebra jako kostlivci. Vedle našeho obtlouštělého Borji vypadal jako smrt. Někdo je spolu vyfotografoval. Povídám: „Pamatujete si, jak kdysi bývala taková reklama: kupujte rýžovou mouku, byl na ní hubený člověk, předtím, než začal jíst rýžovou mouku, a potom tloušťák. Tahle fotka je jako ta reklama. Vasja před moukou, Borja po ní.“

Pak ta žena, ta naše hospodyně, přivedla ještě svou čtrnáctiletou neteř, protože viděla, že je nám jich líto (přivezli ji z Charkova, byla tak slabá, že by ji mohl odfouknout vítr).

Během hladomoru na Ukrajině v letech 1931–1932 zemřely nejméně čtyři miliony lidí. Hladomor byl řízen státem a doprovázely ho rozsáhlé represe.

A nás najednou bylo devět (včetně Borji a Ljovy). V sanatoriu nám začali vydávat obědy pro všechny, netroufli si odmítnout. Byl to takový malý ostrůvek v moři hladu...

Vzpomínáte, jak jsem vám říkala, že ženy jsou daleko odolnější než muži? Nepozorovala jsem to jenom v lágru.

Tehdy na Ukrajině jsem začala studovat na lékařské fakultě. Byla jsem starší než ostatní studenti, už mi bylo přes třicet. Ale studenti se ke mně chovali pěkně, půjčovali mi poznámky (často jsem vynechávala přednášky), starali se o mě... Dotáhli mě i do pitevny... Pořád jsem se vymlouvala, odkládala to, ale v prvním ročníku je to přece jen povinné. Na pitevně byl ukrajinský nápis „TRUPNA“. Byly to dvě sklepní místnosti. Všechny regály byly plné mrtvol mužů, přesněji řečeno koster potažených kůží, ty mrtvoly se snad ani nerozkládaly, jak byly vychrtlé; na podlaze jeden přes druhého leželi chlapci, každý měl na sobě inkoustovou tužkou napsané číslo. Patolog povídá zřízcenci: „Dejte nám ženské tělo.“ Ten jen rozhodil rukama a prohodil ukrajinsky: „Tady není ani jedna ženská, jen samí chlapi!“

Podobné to bylo v lágru v Dolince. V zimě tam ve velkých chladných nemocničních chodbách ležely až do jara nahé zmrzlé mrtvoly a pořád jich přibývalo, blokovaly dveře a člověk na ně musel pořádně zatlačit, aby se dostal dovnitř... Ale nevšímali jsme si toho, byla to naše každodenní rutina. Na dněpropetrovskou pitevnu jsem si ani nevzpomněla.

Když mi bylo nejhůř, myslela jsem na něco jiného. V myšlenkách jsem se vracela do svého bývalého světa, snažila jsem se představit si, že jsme zase se Serjožou, že jsme na jihu v tom ráji, který pro nás vytvářela speciální sanatoria ústředního výboru. Vzpomínáte, jak píše Někrasov: „Ach, to je jih! Ach, to je jih! – (zpívá jí dobrý sen) – má ruka zas je, drahý, v tvých, jsi opět svoboden!“

(Citát z poémy Nikolaje Alexejeviče Někrasova Ruské ženy (1871) o osudech žen děkabristů, které následovaly své muže na Sibiř. Citováno v překladu Zdeňky Niliusové. Pozn. red.)

Jen na jednu věc jsem nevzpomínala – na to, jak nás krmili, na naše snídaně, obědy a večeře. To pro mě bylo zapovězené téma, jinak by ten hlad byl k nevydržení.

Ale teď už ten zákaz můžu porušit a zahrnout do svého vyprávění i naše hostiny.

Tak tedy to v lágrech zapovězené téma. Do sanatoria jsme jezdili na podzim, když se stromy prohýbaly pod tíhou ovoce. V říjnu, začátkem listopadu. Babí léto. Už nejsou horka, ale moře je ještě teplé, dozrávají hrozny všech druhů, kaki, mandarinky. Zahrhovali nás nejen místním, ale

i dovozovým, exotickým ovocem. Na stolech ho stály plné mísy.

Jednou jsme si s Mirošou koupili ořechy a jen co jsme se vrátili, hned se ořechy – lískové i vlašské – objevily na všech stolech. Miroša řekl v žertu vedoucímu sanatoria:

„Co nám to děláte? Vždyť jste nás připravil o poslední možnost, jak utratit peníze!“

Ten se rozesmál: „Nezlobte se, to byla moje nedbalost, že jste vůbec musel utrácet peníze.“

Jaké tam měli kuchaře a jaká jídla nám připravovali! To kdybychom se nedrželi zkrátka... Serjoža měl přece taky sklon k tloustnutí, jenže když viděl mě, snažil se nepovolit a udržovat se ve formě. Lékař mu stanovil postní dny, kdy dostával jen suchary a mléko. Každý takový den Miroša shodil půl kila... A žádná siesta, pochopitelně. Naopak, hned po obědě jsme hrávali biliár. Několik hodin nad kulečnickovým stolem člověka pěkně zpevní.

To já jsem Mirošu pobízela k takovým tréninkům, on mě poslouchal, věděl, že mám pravdu, že by se na nás pohádkové hostiny v sanatoriu pěkně podepsaly.

Před odjezdem do sanatoria jsem obvykle nejprve zajela do Kyjeva pro látky, které jsem kupovala v Torgsinu, šaty jsem si nechávala šít v Kyjevě nebo u své kouzelnice v Dněpropetrovsku.

Mironov mi říkával, abych se oblékala skromněji, ostýchal se před mými nápadnými toaletami, ale já jsem si kromě skromných šatů stejně nechávala šít i přepychové a čas mi dal nakonec za pravdu.

Když jsme toho podzimu přijeli do Chosty do sanatoria ukrajinského ústředního výboru, všechny mladé dámy se tam předváděly jedna před druhou, kdo je lépe oblečen. Řekla jsem Mirošovi: „Vidiš? Ještě že jsem tě neposlechla!“ Předváděly se jedna před druhou a pokradmu hodnotily ostatní toalety.

Sít valutových obchodů, která v SSSR existovala v letech 1931–1936. Cizinci a sovětská občana v nich mohli nakupovat potraviny a další předměty denní potřeby za valuty nebo zlato.

Všechny nás „strčila do kapsy“ manželka Danily Petrovského. Měla na sobě nádherný benátský šál, to si ani neumíte představit! Byl černý, s třásněmi, a hrál tmavě i světle modrou barvou, zelenou, bílou, tu zazářila jedna barva, hned zase jiná... Nesundala ho z ramen a naše dámy mohly puknout závistí.

Seděly jsme opodál, zpozvdáli ji pozorujeme a užíváme se. Vtom k nám přiskočil jeden pracovník ústředního výboru – jmenovat ho nebudu –, naklonil se k nám, hrozně se chtěl zavděčit, oči se mu listivě leskly, a šeptá:

„Víte, proč má na sobě ten šál?“

„Proč?“ A on potichu:

„Protože jí psi ukousli levé ňadro!“ Všechny dámy: „Cha, cha, cha!“, nadšené jeho „důvtipem“. Takhle jsme tam trávili čas. Sedmého listopadu byl svátek. Náš vedoucí řekl: „Za chvíli pro vás budou přistaveny automobily, jedte na piknik do hor a my všechno připravíme na večer k vašemu návratu.“ Usedli jsme do otevřených automobilů a tam už byly koše s všemožným jídlem a víny. Jeli jsme na trh do Adleru, pak jsme se koupali a pak jsme vyjeli do hor, procházeli jsme se, byl to krásně strávený den. Vrátili jsme se ozdobení girlandami z cypřišových větviček. Slavnostní stoly už byly prostřené, kolem každého talíře byly květiny a přibory ležely na malých kyticích.

Trochu jsme si odpočinuli, převlékli jsme se. Vzala jsem si bílé šaty, vpředu měly velkou bílou mašli s modrými slzičkami, a bílé lodičky (sandály se tehdy nenosily).

Ten večer tam byl Postyšev, Čubar, Balickij, Petrovskij, Uborevič a ze Zenzinovky, kde se rekreoval Stalin, přijel Mikojan.

Balickij byl ten večer tamadou, (*tamada je muž, který vede tradiční hostinu. Jeho úkolem je (zejména prostřednictvím přípitků) udávat tempo a ducha hostiny a vtáhnout do děje všechny přítomné hosty. Pozn. red.*) už jsem o něm mluvila, byl urostlý, živý, veselý, takový vtipálek. Všiml si, jak jsme se rozsadili, a naoko se rozzlobil: „Tak co je to tady? Proč jsou všechny dámy u sebe a muži jinde? Vztyk! Všichni vstaňte!“

A už popadl za ruku dámu, za druhou pána, posadil je vedle sebe a hned šel pro další pár... Přiskočil ke mně a já si postavila hlavu: „Já nechci sedět jen tak s někým! Nejdřív mi ukažte, ke komu mě posadíte!“

Zamyslel se, na chvíli se zarazil, povytáhl obočí a tiše mi řekl:

„Vy se posadíte vedle mě!“

A vrhnul se rozsazovat ostatní. Všechny rozsadil. Posadil i mě, ale sám si ještě nesedl. Proti mně seděla jeho žena a přezíravě se na mě dívala přimhouřenýma očima... Najednou se ozval všeobecný smích. Mironov si přinesl židli a vtisknul se mezi mě a Balického. Ten si toho všiml:

„To se mi nelíbí!“

Pošeptal něco dvěma sloužícím, ti popadli židli i s Mironovem, zvedli ji a odnesli k dámě, která mu byla určená. Všichni málem brečeli smíchy. Nakonec Balickij usedl a začal se mi věnovat, ale ne nadlouho – tamada musí pronášet přípitky, vést hostinu... Snažila jsem se nedívat naproti, abych se nenabodávala na ostny zlých očí jeho ženy.

Po večeri se tančilo. S kým všim já tancovala! Začala jsem s Balickým, to ještě tančili všichni, ale když jsme s Petrovským začali tancovat tango, udělal se kolem nás kruh, všichni ustoupili, aby se na nás mohli dívat. A my jsme přehrávali – tu si mě hodil přes ruku a já se zaklonila, jako bych padala dozadu, pak mě od sebe zase odstrčil, já vyskočila a zase jsme vyrazili bok po boku s nataženýma rukama... Copak dnes ještě někdo umí tancovat opravdové tango? Danila to uměl, rozuměli jsme si beze slov. V křesle seděl Postyšev, umíral smíchy a jeho žena se řehotala. Když jsme skončili, všichni nám mohutně aplaudovali...

Bylo mi horko, vyběhla jsem do haly, tam stál klavír, usedla jsem k němu a pořád ještě v rytmu tanga jsem bouřlivě zahrála nějaký nápěv.

Vtom jsem zahlédla Uboreviče. Měl cvikr, byl hubený, vypjatý, nespouštěl ze mě oči a ty mu jiskřily. Na chvíli jsem přestala hrát a on nadšeně pronesl:

„Vy jste tak krásně tančila!“

A já znovu udeřila do kláves! A znovu!

Tu vešli do haly Balickij a Petrovskij. Balickij v žertu pronesl: „To je zase

ona! Ta je snad všude!“ Jako by na mě natrefil náhodou, nečekaně. Přitom však za mnou přišel schválně.

Zčistajasna se objevil Mironov a pošeptal mi, jakmile tóny utichly: „Nech toho! Přestala ses ovládat...!“ Vůbec se mu nelíbilo, jaký jsem měla úspěch.

Vstala jsem od klavíru a rychle jsem seběhla po schodišti k vstupním dveřím. Ostatním jsem se omluvila: „Je mi hrozné horko!“

Dole mě dohnal nějaký neznámý člověk a taky mi povídá:

„Vy jste tak krásně tancovala!“

Přistoupil ke mně a potichu mi říká:

„Vidím, že je vám horko. Mám tu auto, nechcete se trochu provětrat? Nikdo se to nedozví, za deset minut jste zpátky. Nebojte se, jen se trochu projedeme...“

I když jsem něco vypila, měla jsem silný pud sebezáchovy. Pochopitelně jsem odmítla.

A víte, co si teď myslím? Sedm kilometrů odtamtud byla Zenzinovka, kde se rekreoval Stalin. Allilujevová se už zastřelila, byl sám. A tenhle neznámý muž v civilu, s nevzdělaným, tupým výrazem... Mironov mě je naučil poznávat. Bývají na všech recepcích, kde se vmísí mezi hosty, obyčejní, nenápadní... Kdo to byl? Dodavatel? Nebo jen snaživý ochránce, který si chtěl šplhnout tím, že přivede dámu, která měla ten večer takový úspěch u mužů?

Dovézt a nabídnout mě... Ráno by se pak našla někde v horách moje mrtvola. Můžu jenom hádat..

O několik dnů později nás Balickij pozval na návštěvu. Bydlel nedaleko od sanatoria ve vile, která dřív sloužila jako něčí bohaté letní sídlo. Zván byl jen úzký kruh nejbližších spolupracovníků.

A bylo tam hodně veselo, jako všude, kde byl Balickij. Pilo se šampaňské, tančilo se. Zase jsem tancovala s Balickým. Z rozmaru jsem otevřela čínský slunečník a schovala nás za něj.

Mironov se pak rozčiloval:

„Zase jsi vypila moc šampaňského? Co sis to umanula s tím parapletem? To bylo naprosto netaktní.“

To on dělal vždycky, když žárlil.

Balickij odjížděli dřív než my. Přistavili jim vagon. Vyprovázelo je několik

manželských párů včetně nás s Mirošou.

Rituál byl následující: dáma podala ruku Balickému, předala jeho ženě květiny a pak se objaly.

Když přišla řada na mě, podala jsem Balickému ruku, předala jeho ženě květiny, ale jakmile jsem ji chtěla obejmout, najednou mě od sebe prudce, demonstrativně odstrčila.

Skousla jsem ret – styděla jsem se přede všemi. Myslela jsem si, že si toho Mironov nevšiml, ale jakmile odjeli, zlomyslně mi pošeptal: „Hořká pilulka, co?“

Balickij to za mě asi taky pěkně schytil. Proto si ani netroufl mě na naší svatbě políbit – pamatujete, jak jsem vám to vyprávěla?

O spisovatelce Miře Jakovenkové:

Vyprávění stárnoucí Agnessy od šedesátých do osmdesátých let zaznamenávala spisovatelka Mira Jakovenková. Ta pocházela z prostředí ukrajinské inteligence a od druhé poloviny padesátých let se snažila o rehabilitaci svých příbuzných, které smetla vlna stalinských represí. Jakovenková usoudila, že tajné stalinské archivy nebudou nikdy otevřeny, a začala zapisovat výpovědi navrátilců z gulagu, jediných svědků, kteří byli ochotni mluvit. Při tom se seznámila s Mironovovou a vzniklo mezi nimi nečekané přátelství. Jakovenková zapisuje Agnessino svědectví bez hodnocení, nechává jí volný prostor, aby o svém životě vyprávěla bez studu a bez příkras.

Hluboký a nepředstíraný zájem Jakovenkové o osud vězňů, se kterými se setkávala, vytváří v jejích knihách specifický otisk přítomnosti samotné autorky. Její „literární zápisky“ připomínají rozhovory Světlany Alexijevičové nebo Liao I-wua a pohybují se mezi prózou a dokumentem. Bravurní překlad Kateřiny Šimové, překladatelky a odbornice na ruskou lágrovou literaturu, zachovává veškeré nuance ojedinelého stylu knihy.

Elijah Wald DYLAN SE DAL NA ELEKTRIKU!:

Newport, Seeger, Dylan a noc, která rozdělila 60. léta minulého století

Jeden z předních hudebních kritiků světa přináší svěží pohled na den, kdy se Dylan „dal na elektriku“ na Newportském Folkovém Festivalu.

25. července 1965 vystoupil Bob Dylan na newportském folkovém festivalu s elektrickou kapelou a zakřičel: „Nebudu už dál na Maggiině farmě dřít!“

Publikum angažovaných folkových puristů a politických aktivistů bylo v šoku, na svého proroka bučelo, ale ozval se i občasný jásot. Byl to výstřel slyšitelný po celém světě - Dylanova deklarace hudební nezávislosti, konec folkového obrození a zrození rocku jako hlasu celé generace. V knize! Elijah Wald zkoumá kulturní, politický a historický kontext této klíčové události, která ztělesňuje transformační desetiletí, tedy šedesátá léta. Přišel s novým pohledem na Dylanův umělecký vývoj, jeho zvláštní afinitu k blues, jeho komplexní vztah k folkovému hnutí, na jeho někdejšího mentora Pete Seegera a na způsob, jimž navždy změnil populární hudbu.

V současné době podle knihy vzniká film, na němž se podílí i Dylanův dlouholetý manažer Jeff Rosen a v němž Boba Dylana hraje vycházející hvězda Timothée Chalamet.

Přeložil Tomáš Zábranský

Vázaná, 350 stran, 349 Kč, ISBN 978-80-7511-602-4, EAN 9788075116024

Zakoupit můžete zde

<https://www.kosmas.cz/knihy/285909/dylan-se-dal-na-elektriku/>

Ukázka z knihy a rozhovor s autorem na dalších stranách

Elijah Wald

DYLAN SE DAL NA ELEKTRIKU!

Newport, Seeger, Dylan a noc,
která rozdělila šedesátá léta
minulého století

Dům, který postavil Pete

Na jaře roku 1949 začali Pete Seeger a jeho manželka Toshi stavět dřevěný srub na sedmnácti akrech půdy na břehu řeky Hudson u města Beacon ve státě New York. Žili ve stanu a vařili na otevřeném ohni, sekali a očišťovali klády, vykopávali kameny a míchali maltu na komín, a na podzim měli s pomocí Toshina bratra a přátel, kteří pomáhali, čtyři stěny a střechu s jednoduchými okny a dveřmi. „Nebylo to úplně perfektní,“ vzpomínal Seeger, „ale postavili jsme dům.“

Místo v komunitě si postavili stejným způsobem. Když jejich děti začaly chodit do školy, Toshi se zanedlouho stala předsedkyní sdružení rodičů a přátel školy. Když škola potřebovala větší pozemky, několik otců dobrovolně posekalo stromy a Pete s nimi. Manuální práce jej těšila, byl šťastný, že si může umazat ruce a být členem party. O mnoho let později jsem se zúčastnil vikendového vzpomínkového sjezdu pro levicové zpěváky a skladatele nedaleko Beaconu. Stejně jako na všech takových shromážděních i zde byla spousta eg, lidí, ukazujících své hudební schopnosti, své poslední skladby, své vynikající zkušenosti a zvládnání radikálních ortodoxií. Pete, tehdy už uctívaná ikona šedesátých let minulého století, se ukázal druhého dne při obědě a byl požádán o několik slov. Jeho celá řeč, jak si ji pamatuji, byla: „Tohle je úžasná událost a přál bych si, abych s vámi mohl strávit celý víkend, ale naneštěstí tu mohu být jen na pár hodin. Takže chce-li se mnou někdo mluvit, přijďte za mnou do kuchyně a můžeme si povídat při umývání nádobí.“

Seeger byl těžko k poznání a někdy bylo těžké mít jej rád, bylo ale snadné jej obdivovat. Svá slova a víru podporoval činy. Někdo by si mohl myslet, že bylo falešné stavět dům vlastníma rukama – harvardský chlapec pracuje na usedlosti v prérii hodinu a půl severně od Manhattanu. Podobně i vláčení kmene na pódium a jeho sekání sekerou v doprovodu texaské dělnické písně – můj bratr ho při tom viděl a vzpomíná na to od té doby jako na kýčovitou sračku. Avšak ať už to byl kýč nebo ne, dům byl postaven a Pete s Toshi v něm žili dalších šedesát let. Přistavěli pohodlnou garáž a pokoje pro hosty, v zimě bruslili

na blízkém rybníku, nařezávali javory, aby měli sirup. Byla to součást jeho mýtu a seděla k jeho image, byl to ale opravdový dům, a když se do něj vracel z cest, sedával před krbem, postaveným z kamenů, vykopaných na jejich pozemku, a přátelé se stavovali, aby si zahráli, a on odpovídal na všechna psaní, která mu napsali lidé, a každé z nich podepisoval malou kresbičkou banja, a vždy jako by si pro každého našel chvíli, nebo se alespoň velmi snažil.

Pete vybudoval folkový revival šedesátých let minulého století zhruba stejným způsobem, trám po trámu, kámen po kameni. Měl více pomocníků, ale v mnoha ohledech to byla rodinná záležitost, nikoli však jako v jeho domě. Vždycky před sebe strkal jiné lidi a snažil se být součástí party, a i když povzbuzoval každého muzikanta, který se objevil, často byl nešťastný z toho, jak scéna rostla a měnila se, a nakonec se od něj odvrátila. I když byl jasnou ústřední postavou, pořádal koncerty a plánoval newportské folkové festivaly, byl častěji popisován jako vzor či inspirace než jako organizér či manažer, a v pozdějších letech byl stále více označován za svatého, což není vždy kompliment. Na pódiu byl vřelý a srdečný, ale mimo ně se mohl zdát odtahitý a jaksi chladný a jeho zarputilá snaha vždy dělat správné věci mohla být únavná nebo odrazující. A někdy se „správné“ věci ukázaly být nesprávnými, ať už to byl jeho odpor ke vstupu USA do druhé světové války v době paktu Stalina s Hitlerem nebo námitky proti elektrifikovanému vystoupení Boba Dylana v Newportu v roce 1965. Pokoušel se své omyly napravit – vstoupil v roce 1942 do armády, v roce 1967 nahrával s elektrickými nástroji, vyjadřoval svou bolest ze sovětské diktatury –, ale i ony se staly součástí jeho legendy.

Při zpětném pohledu tato legenda často zastíňuje jeho dílo a je snadné zapomenout, o jaké dílo se jednalo. To platí zejména proto, že Seeger byl v první řadě koncertním muzikantem a na nahrávkách přežívá jen stín jeho umění. To pro něj bylo v pořádku – vždy si myslel, že nahrávky jsou jen další cestou, jak dostat písně a hudbu do světa. Když jste mu vysekli poklonu, navrhl, abyste si poslechli lidi, kteří jej inspirovali. Mnoho z nás to udělalo a objevili Woodyho Guthrieho, LeadBellyho, Uncle Davea Macona, Boba Dylana a stovky dalších, jejichž hudbu jsme často měli raději než tu jeho, což mu nevadilo. To bylo jeho poslání, které v mnoha ohledech našlo své nejvýznamnější vyjádření v Newportském folkovém festivalu, zejména v prvních dvou nebo třech ročnících poté, co se

PETE
SEEGER

1919 - 2014

Pete a Toshi začali v roce 1963 účastnit jejich plánování a řízení a předělali jej na inkluzivní fóra pro tradiční umělce z venkova po celé zemi a po celém světě, pro písně hnutí za občanská práva a pro mladé hudebníky, zvládnuvší staré rurální styly a píšící nové písně o jejich časech a pocitech.

Folkový revival byl plný rozporů, zčásti proto, že nikdy nešlo v žádném smyslu o organizované hnutí. Peteovy zájmy a schopnosti byly podobně široké a občas podobně protikladné. Je vždy lákavé zjednodušovat příběh, přisuzovat postavám jisté vlastnosti nebo je nechat zosobňovat jistá stanoviska. V příbězích o Bobu Dylanovi, o kultuře mládí ze šedesátých let minulého století a o vzestupu rocku je Seegerovi často dáвана role konzervativního strážného, uvízlého v minulosti, obhajujícího stará pravidla a myšlenky, které byly možná ušlechtilé, ale jsou zcela jistě přežitě. V tomto zjednodušení je něco pravdy, stejně jako je něco pravdy ve zjednodušení, že Dylan byl cynický kariérista, obě ale zakrývají zajímavější příběhy.

Pete citoval svého otce Charlese Seegera: „Pravda je jako zajíc na trnitě stezce. Lze na ni jen zřídka položit ruku. Člověk nad ní jen může zakroužit prstem, ukázat a říci: „Je někde tady.““ Chceme-li pochopit folkový revival, je Pete nejlepším, koho můžeme sledovat kolem trnitého houští, protože vždy byl u toho, kroužil prstem a ukazoval na záblesky lesklé srsti, vztyčené uši nebo lesknoucí se oči – a možná si někdy jen představoval, že zahlédl zajíce, a přesvědčoval ostatní, že jej zahlédli také, a možná byl poplašený nebo zklamaný, když se ukázalo, že to nic není nebo to je něco jiného. Dva nebo tři roky na začátku šedesátých let minulého století si mnoho lidí, kroužících kolem toho houští, myslelo, že Dylan je zajíc, a někdy si mysleli, že na něj položili ruku.

A i když ze sevření vždycky vyklouzl, folková scéna byla po několik let zcela jistě jeho trnitou stezkou. I při zapeklitosti této metafory je dobré ji mít na paměti, protože tendence a klišé americké folkové scény na konci padesátých a začátku šedesátých let minulého století byly nekonečně spletité, ale Seeger sloužil jako průvodce téměř každému, ať už se považoval za tradicionalistu, agitátora nebo potenciální popovou hvězdu. Dokonce ani lidé, kteří trvali na tom, že si probíjí cestu trním sami, nemohli uniknout jeho vlivu, protože jejich stezka byla zčásti definována tím, že se vyhýbala té jeho. Některé z nejdůležitějších prvků Seegerova příběhu a práce bývají stále více zapominány přesně z těch důvodů,

o nichž si myslel, že by zapomenuty být měly, některé jsou vzpomínány přesně z těch důvodů, o nichž si myslel, že by vzpomínány být měly, a některé jsou vzpomínány z důvodů, o nichž si přál, aby vzpomínány nebyly: jeho nejtrvalejší úspěchy přežívají nezávisle na jeho životopise nebo nahrávkách, zatímco jeho osobní reputace přežívá jako artefakt celebrity kultury a konceptů „velkého muže“ historie, s nimiž se snažil po celou svou kariéru bojovat.

Na folkový revival existuje nesčetně náhledů, ale obecně je lze rozdělit do čtyř hlavních směrů: povzbuzování komunitního muzicírování (amatéři se chopí kytar a banja a zpívají spolu s přáteli); uchovávání písní a hudby spojené s jistými regionálními nebo etnickými komunitami (hudba venkovských Apalačských hor, mississippské delty, západních planin, louisianský cajun, hudba Britských ostrovů, Konga nebo jakákoli jiná živá lidová hudba), oslava „lidové hudby“ a „folkové kultury“ jako výrazu širšího konceptu lidu či lidí (spojující tradice venkovské a proletářské hudby s progresivními a populistickými politickými hnutími) a růst profesionální hudební scény, na níž byla různorodá řada umělců prodávána jako folkoví zpěváci. Lidé, věřící na jeden z těchto směrů, se často pokoušeli distancovat od lidí identifikujících se s jiným – puristé kritizovali popularizátory, popularizátoři se vysmívali puristům –, ale všichni se překrývali a proplétali, a všichni vycházeli z Petea Seegera.

Seeger zdědil jméno po německém pra-pra-praotci, který se přistěhoval do Spojených států v roce 1787, ale většina jeho předků přišla z Anglie na počátku koloniálního období. Jeho rodiče byli klasičtí hudebníci, matka houslistka a otec pianista a muzikolog. Fotografie z roku 1921 ukazuje dvouletého Petea, který sedí na otcově klíně a jeho rodiče hrají hudbu na polní cestě mezi domácím dřevěným přívěsem a provizorním stanem. Snažili se přiblížit kulturu obyčejným lidem a podporovali socialismus a populistické šíření „dobré“ hudby. Pozdější fotografie ukazuje desetiletého Petea, stojícího v lese v bederní roušce a členky, jak míří šípem v luku. Byl doma na krátkém výjezdu z jedné z řady internátních škol, které jej dovedly až na Harvard, z něhož v devatenácti letech vypadl a přestěhoval se do New Yorku, kde se stal novinovým reportérem. Po cestě někde sebral banjo, i když tenorové čtyřstrunné, nikoliv venkovskou pětistrunnou variantu, a jeho první vystoupení se udála se středoskolským hotjazzovým kvintetem. Začala jej také zajímat folková hudba a strávil léto v hlavním městě Washingtonu, kde jeho matka Ruth

Crawford Seegerová přepisovala nahrávky z terénu, sebrané Johnem a Alanem Lomaxovými, otcem a synem, jež tvořili pionýrský tým folkloristů. Velkou událostí toho léta byl výlet, který Pete udělal spolu s otcem do Asheville v Severní Karolině, kde hráč na banjo Bascom Lamar Lunsford pořádal výroční Festival folkových písní a tanců (Folk Song and Dance Festival). Byla to jeho první zkušenost s venkovskou hudbou v jejím víceméněpřirozeném prostředí. Vždy na to vzpomínal jako na osvětlení: Ve srovnání s trivialitami populárních songů, které jsme dříve s bratry hráli, měla v sobě slova těchto písní všechno bytí lidského života. Zpívaly o hrđinech, psancích, vrazích, bláznech. Nebály se být tragické namísto pouhé sentimentality. Nebály se být skandální namísto uhiňané nebo roztomilé. Především se zdály upřímné, přímočaré, spravedlivé. V New Yorku představil Alan Lomax Peteovi legendárního afroamerického písničkáře Leadbellyho, který jej naučil základy hry na dvanáctistrunnou kytaru. Lomax mu také sehnal práci na katalogizování folkových nahrávek v Kongresové knihovně a zařídil jeho první vystoupení jako folkového zpěváka. Stalo se tak 3. března 1940 na koncertu Grapes of Wrath (Hrozný hněvu), který se konal ve prospěch oklahomských progresivních organizací. Dalšími účinkujícími byli Lomax, zpěvák balad z amerického Středozápadu Burl Ives, Golden Gate Quartet, zpívající gospely, Teta (Aunt) Molly Jacksonová, zpívající o kentuckých hornících, a nováček ze západu jménem Woody Guthrie. Pete byl nervózní a zapomněl slova jedné ze svých písní, byl ale uchvácen Guthriem, na něhož si vzpomíná jako na „malého chlapíka v západáckém klobouku a botách, v modrých džínách, který potřeboval oholit a chrtil příběhy a zpíval písně, které sám složil“.

O dva měsíce později už zpěvák balad z Dust Bowl¹⁴ a naivní mladý hráč na banjo mířili na západ. Seeger často žertoval, že Woodymu se muselo líbit jeho hraní, „protože všechno ostatní mu na mně muselo připadat dost divné. Nepil jsem, nekouřil a neproháněl jsem děvčata.“ Guthrie se všemu věnoval více než svědomitě. Jejich vztah byl často obtížný, přestože spolu ve zbytku dekády pracovali a občas i bydleli.

Na první výlet jeli do Texasu, kde Guthrie právě opouštěl manželku a tři děti. Pak si Pete vyrazil sám stopem a na nákladních vlacích do Montany, odkud se vrátil do New Yorku. Woody jej naučil několik jukeboxových hitů, které byly dobré na získávání spropitného v západních barech, a Pete si vydělal také několik dolarů zpěvem politických písní v odborových halách. Na Woodyho výzvu pracoval na „očkování sebe sama do krevního systému lidí“ a vzpomínal na ten výlet jako na základní součást svého vzdělávání a později radil mladým lidem, aby strávili své letní prázdniny stopováním, setkáváním s obyčejnými lidmi a učením se,

jak se o sebe postarat v neznámém prostředí.

Po návratu do New Yorku strávil Seeger většinu 40. let 20. století hraním s Guthriem na různých stávkách, v odborových halách, na „nájemních večírcích“ v komunitním domě, jenž obývali, a na tanečních zábavách. Taneční zábavy byly významnou součástí revivalu městského folku, a Pete potkal svou budoucí ženu Toshi Ohtaovou v jedné folkové taneční skupině, kterou doprovázel. Jejich jediným delším rozloučením byla jeho dvouapůlletá služba v armádě. Jeho levicová a japonskoamerická snoubenka z něj udělala bezpečnostní riziko a postavila jej mimo aktivní boj, sloužil ale v Jižním Pacifiku jako koordinátor zábavy a hráč na banjo, zpíval s hillbillyovou skupinou a hrál popové hity „Sidewalks of New York“ či „Tea for Two“. Tehdy ovládl široký a různorodý repertoár a byl hrdý na svou schopnost přimět lidi, aby se k němu přidali. Jak napsal domů: „I když možná píseň není nejlepší, když se publikum cítí jisto, zpívají nahlas se sebedůvěrou, a zní to ohromně.“

To byl vždy Peteův jedinečný talent: bez ohledu na publikum, bez ohledu na situaci přiměl lidi ke zpěvu. Po zbytek dekády brousil svůj talent, cvičil, jamoval a vystupoval, kde jen mohl. Chvilí žil v třípatrovém komunitním domě na West Tenth Street s různými spolubydlicemi včetně Woodyho, zavalitým zpěvákem-basistou jménem Lee Hays, Bess Lomaxovou (Alanovou sestrou, s níž počestně sdílel pokoj), Sis Cunninghamovou (harmonikářkou, kde byla později editorkou časopisu Broadside) a ctižádostivým spisovatelem Millardem Lampellem.

Říkali svému domu Almanachový dům a vystupovali v souboru s proměnlivým složením, který si říkal Almanac Singers (Almanachoví pěvci) – když vysvětlovali jméno, říkali, že ve venkovských srubech najdete jako jediné knihy jen bibli a almanach, jednu, aby vás vzala do jiného světa, a druhou, abyste se vyznali v tomto. Nahráli také album námořnických písní plus jedno, nazvané Sod Buster Ballads (Balady o kámoši mizerovi), na němž Guthrie zpíval „House of the Rising Sun“, ale jejich zaměřením bylo vybalit agitační propagandistické verše na každé téma a při každé příležitosti. Také nahráli Songs for John Doe (Písně pro Honzu Nováka), brzy zatajované a zapomenuté album „mírových písní“, složené v období sovětsko-nacistického paktu a útočící na prezidenta USA Franklina Roosevelta jako na válečného štváče, ale jejich nejpopulárnějším albem bylo Talking Union (Hlasité odbory), které se stalo v progresivních domácnostech všudypřítomné spolu s podobnými deskami Guthrieho, Paula Robesona, Joshe Whitea a sboru Rudé armády. Ve čtyřicátých letech minulého století byli Robeson, Guthrie a White známější než Seeger stejně jako Leadbelly, Burl Ives, Richard Dyer-Bennett a někteří mladší umělci.

Elijah Wald je americký bluesový kytarista a hudební novinář. Vedl několik vlastních kapel a hrál na albech Davea Van Ronka či Erika Von Schmidta. Napsal knihy o mexické hudbě, Robertu Johnsonovi, s Daveem Van Ronkem spolupracoval na jeho pamětech. Napsal též alternativní historii americké populární hudby *How the Beatles Destroyed Rock 'n' Roll*.

Hledal jsem Dylana

Co vás vedlo k napsání této knihy?

V roce 2009 mně v nakladatelství Oxford University Press vyšla kniha *How the Beatles Destroyed Rock 'n' Roll: An Alternative History of American Popular Music* a náhodou jsem se stal účastníkem hádky o tom, zda Boba Dylana v Newportu skutečně vypískali. Tato epizodka mě přivedla na myšlenku napsat o Dylenovi knihu a vydat ji k jeho narozeninám. (*Dylan Goes Electric! Newport, Seeger, Dylan, and the Night That Split the Sixties*, 2015).

Mým problémem je, že většina mých zájmů není komerčně příliš lákavá. Ať už je to bachata (taneční a hudební žánr pocházející z Dominikánské republiky. Objevil se v městských okrajích a barech v Santu Domingu během 60. a začátkem 70. let minulého století. Bachata byla tzv. „hudba chudých“, jejíž koncept se odkazoval na stav melancholie, zlomených srdcí a starostí), nebo hudba z Nového Mexika, dvojjazyčný mexický rap a další žánry všeho druhu, které není snadné prodat. Myšlenka, že bych mohl napsat populární knihu mě velmi lákala.

Vyrostl jsem na folkové scéně v levicovém prostředí. Můj otec byl hlavní postavou protiválečného hnutí. Takže Dylenův svět mně nebyl úplně neznámý. Jakmile jsem se začal vracet k primárním zdrojům, všechno mi znělo jinak, než jsem čekal. Najednou jsem musel vysvětlit všechny ty věci, které jsem nečekal, například, že budu muset objasňovat názor, že mostem od Dylana z R & B do lidové hudby byli černošští lidoví zpěváci. Ale skutečnost, že se Dylan dostává k Woodymu Guthriemu přes Odettu, Harry Belafonte a Leon Bibb ... je nesporná.

Významné datum pro mě bylo 25. července 2015, kdy uplynulo padesát let od Dylanova vystoupení na Newport Folk Festival. V paměti je uchován jako fenomén, který otřásl nejen festivalem, ale i tehdejší americkou folkovou scénou.

Nechte mě, prosím, ocitovat z mé knihy:

Večer 25. července 1965 vyšel Bob Dylan na jeviště newportského folkového festivalu v černých džínách, černých botách a v černé kožené bundě. Místo své známé akustické kytary měl Fender Stratocaster.

Když zkoušel ladění a připojilo se k němu kvinteto doprovodných hudebníků, dav se neklidně zavlhl. Pak se skupina pustila do syrového chicagského blues a Dylan s úsilím překřičet tu nejhlasitější hudbu, jaká kdy byla v Newportu slyšet, vyštěkl svou úvodní větu: „Už nebudu dál na Magiinně farmě dřít!“

To, co se dělo vzápětí, je zaměřeno ve víru protichůdných dojmů: *New York Times* napsaly, že Dylan „byl nemilosrdně vybučen folkovými puristy, kteří považovali tuto inovaci za nejhorší kacířství“. Podle některých zdrojů se jemný obr folkové scény Pete Seeger pokusil odseknout kabel mikrofonu sekerou. Někteří v publiku tančili, někteří plakali, mnozí byli zklamaní a vztekli, mnozí aplaudovali, mnozí byli ohromeni a šokováni hudbou nebo negativními reakcemi.

Co vás přimělo, abyste se toho tématu ujal, přestože jste o něm věděl jen málo...

A to mě vlastně fascinovalo. Jsem spisovatel na volné noze – rád prodávám knihy – takže to byla opravdu pobídka zpracovat lákavé téma. Jakmile jsem začal studovat prameny, čím dál více jsem se do Dylenova příběhu ponořoval. Ani ne tak do té jeho osudové noci, ale spíše proto, že jsem úplně nechápal způsob, jakým se celý příběh vyvinul.

V knize z Dylana děláte bluesového zpěváka a zařazujete ho k mladým vesnickým hudebníkům, začínajícím koncem padesátých let, kteří se nebránili hrát ani středověké balady, které upravovali pro svůj styl...

No, je to tak, ale také o něm lidé mluvili jako o mladém bělochovi, který bluesoval svým originálním hlasem, který měl znít hodně černošsky. A spousta lidí to považovala za velmi vzrušující. Abych byl spravedlivý,

myslím, že toho hodně získal od Ramblin 'Jack Elliotta, který kryl Raye Charlese. Ale skutečně přišel s nepředvídatelným a zajímavým novým způsobem, jak dělat blues. Uchyluje se k vlastním veršům a nesnaží se znít jako kdokoli jiný.

Což je další bláznivá věc. Peter Stampfel, americký hudebník, houslista a písničkář, řekl: „Když jsem Dylana poprvé slyšel, byl to první týden, co dorazil do vesnice, změnil mi život. Miloval jsem soul a miloval jsem i country hudbu, myslel jsem si, že jsou to dva oddělené světy. A když jsem slyšel Dylana, uvědomil jsem si, že se mohou sloučit do jediného.

Při shromažďování pramenů jste určitě musel prostudovat spoustu archivních materiálů...

Věděl jsem, že pokud chci slyšet každou notu, kterou člověk zpíval od chvíle, kdy opustil svou kolébku, s magnetofonem do vzdálenosti 50 mil, stačilo mi jen poslat e-mail několika přátelům a podívat se na internet a mohl jsem si vše stáhnout. Všechno bylo zachováno; všechno bylo sdíleno. V podstatě jsem za 48 hodin mohl sestavit celou knihovnu nevdaného Boba Dylana, včetně osobních pásků, chatování s přáteli ze střední školy – cokoli. To byla obrovská výhoda.

Další obrovskou výhodou bylo, že Bruce Jackson, který byl strážcem kompletních nahranych archivů Newport Folk Festivalu, je všechny předal Kongresové knihovně.

Jak dlouho jste studoval v Kongresové knihovně?

Myslím, že jsem tam strávil jen pět dní.

„Pouze“ pět dní?

Hodně z potřebného materiálu bylo vydáno. Měl jsem fantastické štěstí, protože Mary Katherine Alden, dlouholetá kamarádka, pracovala v devadesátých letech pro Welk-Vanguard Records na kompilaci CD Newport v 90. letech a poslechla si všechny dostupné pásky a perfektně je okomentovala. Ráda odpověděla na všechny mé otázky.

Víte, žijeme ve skvělém světě, v němž je spousta možností k získání a studiu pramenů. Facebook, člověče! Pokud chci kompletní program Newport Folk Festivalu z roku 1965, musím jen vědět, že je na Facebooku a někdo, koho znám, ho bude mít, mi ho přepoše a já ho

zítra budu mít v počítači. Strašně času také trávím v antikvariátech. Za babku jsem tu třeba koupil program Newport Folk Festival z roku 1965. Dokud jsem se nevrátil ke svému archivu, netušil jsem, jaké skvosty zde mám ukryté. V mých krabicích je toho tolik. Když mi bylo dvanáct, brnkal jsem na kytaru a zpíval lidové písně. Na jedné z oslav mých rodičů se mě někdo zeptal: „Líbí se ti ty věci?“ Možná ho překvapila má kladná odpověď. Cenný pro mě byl také soubor v e-mailu s kompletním Sing Out!, časopisu ročníků 1960 až 1967. Četl jsem ho už jako kluk a byl z něho nadšený. Náhodou jsem vyrůstal v jakési černé díře, v níž tyto věci skoro nikoho nezajímaly, a moc nás nebylo, kdo by je archivoval.

Dylan se dal na elektriku! se zdá být vyvrcholením vaší tvorby, protože jste do knihy dokázal vnést hodně historické hloubky. Těžil jste i ze zkušeností ze svých předchozích monografií?

Práce na knize o Beatles (How the Beatles Destroyed Rock 'n' Roll ...)

mně zabrala tři roky. Když jsem psal o Robertovi Johnsonovi, zjistil jsem, že se opakuji a že musím lépe poznat i skvělého bluesového zpěváka a skladatele Leroye Carra. A najednou mě zarazilo, že ve skutečnosti analogií Beatles pro 20. léta nebyl Leroy Carr, ale kapelník a skladatel Paul Whiteman, kterého jsem však tehdy zatím neslyšel. Rozhodl jsem se, že pokud budu trávit zbytek života psaním o americké hudbě, musím přesně vědět, o čem to sakra mluvím. A tak mi hodně času zabralo studium dalších pramenů. To, že jsem tuto knihu mohl napsat za šest měsíců, vychází ze skutečnosti, že už jsem znal trendy a hlavní hráče. Když

někdo řekl: „To a to bylo v rádiu,“ už jsem bezpečně věděl, že onu skladbu mám jistě počítáči.

Bylo to poprvé, co jsem úplně přepracoval původní projekt. Ale předcházely tomu hodiny a hodiny poslechu Dylanových písní. Prostě mi to k němu ladilo, je především hudebník, ne básník, a mě s ním spojuje láska k hudbě, ať už je to country, blues, honky-tonk a jiné styly. Psaní o Dylanovi mě úplně pohltilo. A začalo to už studiem pramenů. Inspirativní pro mě byla zejména publikace Clintona Heylina „Moje cesta do Hibbingu, abych se pokusil najít Dylana“. Čerpal z poznatků z města Hibbing, kde objevoval stopy po Dylanovi. Setkal se mimo jiných s jeho přítelkyní Echo Helstromovou, která Dylana inspiroval k písni Dívka ze severní země

<https://www.thetimes.co.uk/article/obituary-echo-helstrom-kqdmkgwxk>

V knize zmiňujete propast mezi styly Folk a Pop Rock jako ideologickou spíš než hudební, mohl byste to rozvinout?

První věc, kterou bych řekl, je, že vidíme-li nějakou propast mezi žánry, nejde o problém hudební, a to bych opravdu zdůraznil. Ať už myslíte folk versus pop nebo classical vs. pop případně folk vs. rock rozdíl nemusí být zvukové. Máte tendenci mít v každé kategorii skladby, které zní strašně podobně. Rozdíly jsou ve skutečnosti v tom, jak lidé určitý žánr definují a kdo ho reprezentuje.

Všímáte si i takového detailu jako je šatník Boba Dylana. Co si myslíte, jaký měl jeho výběr dopad na oblečení v roce 1965?

Byl velmi podobný tomu, jak se oblékalo mnoho lidí jeho generace. Byl to svět lidí, kteří nechtěli nosit obleky a kravaty a připouštěli, že to znamená, že se nemohou ucházet o určité druhy zaměstnání, nejsou pro ně

určené pokoje ve vybraných hotelech, nebudou vítáni v určitých restauracích. Myslím, že je to v některých ohledech analogické s extrémním piercingem a tetováním, které jsme viděli za posledních patnáct až dvacet let.

Ale názory se pochopitelně liší. Mám afroamerické přátele, kteří byli významní na folkové scéně a dodnes vyjadřují své podráždění nad tím, jak se lidé jako Dylan oblékali. Mají pocit, že pokud jste na pódiu, měli byste se podle toho obléknout – je to vaše práce.

(Ze zahraničních pramenů)

